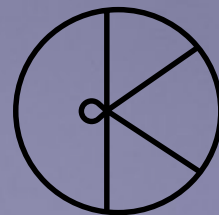

Konstnären

NUMMER 1 2018

KROGRUNDA MED LAP-SEE LAM

I sina verk om kinakrogar lyfter Lap-See Lam fram en bit svensk nutidshistoria, som också är hennes egen familjeberättelse.

GENIerna på
konstskolorna
Nu blottläggs maktmissbruket
på konstutbildningarna

NYA METOO-DER
Konstnärer organiserar sig för
jämställdhet

CAROLINA FALKHOLT
Vill provocera Donald Trump
med sin kukmålning

»Kinakrogen är något av det mest svenska man kan tänka sig.«

LAP-SEE LAM

Det du skapar med kärlek blir till konst.

Sveriges stora nätbutik
för konstnärsmaterial
med över 12 000 artiklar.

**boesner erbjuder 10% rabatt
för alla medlemmar i KRO/KIF**

Detta förutsätter att man i förhand anmäler
sig hos kundservicen med telefonnummer
0304 666036 eller hos sverige@boesner.com

www.boesner.se

boesner

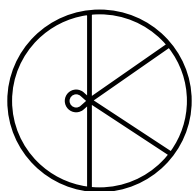

LAP-SEE LAM:

”Kinakrogen kan spegla Sverige i övrigt om man använder den som en projektionsyta.” sidan 14.

GENIERNÄ
PÅ KONST-
SKOLORNA

Två professorer på Mejan mobbade studenter så att de slutade göra konst. På Konstfack liknar före detta studenter undervisningen vid psykisk terror. Uppropet #konstnärligfrihet blottade ett utbrett maktmissbruk på landets konstutbildningar. **Karolina Modig** djupdyker i konstskolornas mörkaste och mest nedstade historia, sidan 24.

NYA METOODER:
Konstkollektivet Systemia är ett

av flera nya initiativ som väljer att organisera sig för en mer jämlik konstvärld, sidan 34.

KONSTPOLITIK
Skärpta regler för **följerätten**.

Nu kan auktionshusen granskas, sidan 12.

UTSTÄLLAREN:
Militza Monte-

verde visar en hudlös autofiktion som kretsar kring fåfänga och prestation på Göteborgs Konsthall, sidan 10.

BILDUPPHOVSÄTT:
”Nätjättarna ska teckna licenser med organisationer som Bildupphovsrätt.”, sidorna 52-54.

KROGRUNDA MED LAP-SEE LAM
Numrets konstnär **Lap-See Lam** utforskar en bit svensk nutidshistoria, som också är hennes egen familjebetraktelse, sidan 14.

GESTALTAREN: **Veronica Brovall** har skapat ett stridsrop i Helsingborg, sidan 7.

FORSKAREN:
Janna Holmstedt vänder uppmärksamheten mot ljudet, sidan 9.

ANNA LINDER:

”Sluta betrakta berömda män som kränker i konstens namn som genier.”

Debatt, sidan 6.

ATELJÉBESÖKET:

Yasha Yukawa har som enda svensk klarat det hårda provet för att få smida svärd i Japan, sidan 44.

SAMTALET:
Carolina Falkholt vill provocera Donald Trump med sina kukmålningar, sidan 40.

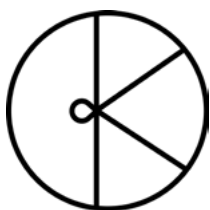

KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATION
MEDLEMSIDOR, sidorna 48-51.
Katarina Jönsson Norling och Sanna Svedestedt Carboo:

”Nu sätter vi dagordningen för de reformer som vi boppas på under nästa mandatperiod.”

Sofia Curman: Geniförklarade professorer har brutit ner studenter till den grad att de slutat göra konst.

Chefredaktör och ansvarig utgivare: Sofia Curman
Formgivare: Ebba Bonde, Markus Edin
Redaktör sid 7-11: Nora Hagdahl
Medarbetare i detta nummer: Anders Ahlgren, Margareta Bloom Sandebäck, Martin Brusewitz, Emma Hanquist, Karolina Modig, Olle Niklasson, Christina Sjögren, Kajsa Skarsgård, Alexandra Sundqvist.
Omslagsfoto: Margareta Bloom Sandebäck
Korrektur: Åsa Sandzén
PRENUMERATION HELÅR 275 KR.
Teckna prenumeration på www.kro.se.
Prenumerationsfrågor: Eva Skarbäck, eva@kro.se
Annonser: Hans Flygare, hans@annonshuset.se, 08-662 75 03
Redaktionen: Konstnären, KRO, Hornsgatan 103, 9 tr, 10462 Stockholm, E-mail: sofia.curman@kro.se, www.kro.se
email: kro@kro.se
Tryck: Trydells Tryckeri AB, Upplaga 9500 ex
Tidningen ges ut av AB Svensk Konstnärservice

B Bildupphovsrätt

**Konstnärernas
Riksorganisation.**

FOTO: MARGARETA BLOOM
SANDEBÄCK

Det som främst kommit att prägla #konstnärligfrihet – konstvärldens eget #metoo-upprop – är de förtvivlat många berättelserna om trakasserier och maktmissbruk på konstutbildningarna. Vittnesmål om hur professorer och lärare har brutit ner konststudenter till den grad att de slutar göra konst. Historier om hur geniförklarade konstnärer som bjudits in som examinatorer, inför en knäpptyst publik, har tillåtits att med sexistiska och rasistiska förtecken förnedra och förlöjliga månaders arbete, och därmed också släckt lusten till en framtida konstkarriär.

Hur kan det komma sig att konstvärlden, som befolkas av så många öppensinnade, tänkande människor, tillåter att unga aspirerande konstnärers första möten med branschen ofta präglas av underkastelse och utsatthet för äldre kollegors maktmissbruk?

KONSTNÄRENS reporter Karolina Modig har i ett par månaders tid fördjupat sig i situationen på landets konstutbildningar. I hennes omfattande reportage berättas bland annat om hur två manliga professorer på Kungl. Konsthögskolan, båda framgångsrika konstnärer, i tio års tid systematiskt trakasserade studenter och kvinnliga kollegor. Kåren försökte sätta stopp, rektorn var inkopplad, men männens ställning inom professorsgruppen möjliggjorde att de två fick fortsätta mobba och dessutom få förlängd professur.

I arbetet med reportaget har det varit uppenbart att skräcken (ja, det är skräck!) för lärare av det slag som härjade på Kungl. Konsthögskolan bor kvar i de utsatta i årtal, kanske resten av karriären. Dels för att sårerna är djupa, men också för att det finns en uppfattning om att dessa personer besitter en makt som sträcker sig långt utanför skolans väggar. Eftersom konstbranschen är en värld som man till hundra procent socialiseras in i är relationen mellan student och professorer livsviktig, åtminstone ter den sig så för många konststudenter. Genom professorerna kan man få tillgång till andra delar av konstlivet, bli rekommenderad för en gallerist eller för ett stipendium. I spåren av #metoo är det tydligare än någonsin att svenskt konstliv vilar på informella maktstrukturer där rädslan är stor att stöta sig med fel personer. Det är talande att Kungl. Konsthögskolan innan #metoo aldrig fått in en enda anmälan av sexuella trakasserier. Snarare än en anledning till en klapp på axeln, bör detta vara ett faktum som ger en lång rad före detta rektorer och professorer skäl att rannsaka sin egen del i tystnadskulturen. ●

Sofia Curman
Chefredaktör

VERK

MARIA NORDIN
Utsnitt av en observation av en plats, 2015
 Akvarell på papper, 148x220 cm.

FOTO: NORDISKA AKVARELLMUSEET

35

KOMMUNER

saknar egen utställningsplats för bild- och formkonst, enligt rapporten Årets konstkommuner.

6 PARTIER

av nio (riksdagspartierna samt FI!) svarar ja på frågan om konstnärer ska få betalt för sin arbetstid när de ställer ut hos arrangörer som erhåller offentliga medel.

50

PROCENT

av Konstnärernas Riksorganisations medlemmar arbetar med offentliga gestaltungsopdrag, enligt en ny enkätundersökning.

1 miljon

KRONOR TILL MU

Västra Götalandsregionen är den första regionen att öronmärka kulturpengar för medverkansättning – betald arbetstid till konstnärer som ställer ut på regionens konstinstitutioner. Bilden ovan: konstnären Maria Nordin som ställer ut på Akvarellmuseet i höst är en av dem som nu kan få medverkansättning.

1625
 KVINNOR,

icke-binära och transpersoner i svenskt konstliv skrev i december under uppropet #konstnärsligfrihet mot sexism och sexuella trakasserier i sin bransch.

3

CURATORER

Luleå Internationella Konstbiennial, den äldsta konstbiennalen i Skandinavien, återuppstår i höst efter fem års uppehåll. KONSTNÄREN har tidigare skrivit om "biennalen som försvann", då den trots protester schabblades bort i kommunens budget. Nu har Konstfrämjandet tagit över arrangörskapet med Emily Fahlén, Asrin Haidari och Thomas Hämén som konstnärliga ledare. Biennalen som öppnar i november kommer att innefatta utställningar, filmprogram, performance, kurser, vandringar och konstbildning, på olika platser i Luleå och Norrbotten.

Emily Fahlén, Asrin Haidari och Thomas Hämén.

FOTO: MAI NESTOR

Om #metoo ska ha effekterna vi önskar på konstvärlden måste chefer börja våga fatta beslut som är radikala, skriver Anna Linder, konstnär och forskare.

Debat

Vad vill partierna med konsten? Mer debatt på kro.se

EFTER #METOO: RÅD TILL CHEFER I KONSTVÄRLDEN

Sluta ge den vite heterosexuelle mannen så stor plats. Tänk efter före uppdraget utdelas – finns det någon annan som kan göra ett likvärdigt jobb. Se till att kompispolitik och jäv totalförbjuds och får följer. Arbeta för mer jämställda villkor i konstvärlden. Osäkra och ojämlika arbetsförhållanden bidrar till mer maktmissbruk och gör det svårare att säga ifrån utan att riskera sin framtida arbetsmarknad. Se över lönesättningar. Fördela bidragspengarna mer jämlikt.

Försök också hålla flera saker i huvudet; kvinnor är inte ett homogent kollektiv – det finns många olika maktordningar som samverkar. Inkludera fler grupper i konsten – ge mer makt till rasifierade, HBTQI-personer, personer med funktionsskillnad och klassresenärer.

Män som sexuellt hotar och trakasserar sin omgivning måste stoppas. Sluta hålla dessa män om ryggen. När trakasserier och maktmissbruk uppdagas så måste det leda till att de skyldiga förlorar anställningar, utställningar, uppdrag, praktikanter, assistenter, arbetsstipendier och bidrag. Ta dem ur styrelser, chefsroller, ja – allt nätverkande med maktrelationer som de ingår i. Ta efter teaterchefen Martina Montelius och avskeda dessa män:

”Säg inte till mig att det är ’svårt’. Prata framför allt inte med mig om personliga relationer och förståelse för någons komplexa psyke. Den skådespelare jag portade var en gammal vän till mig, som jag givetvis vet har goda sidor och så vidare – det har de allra flesta av oss.

Han var välkommen att prata med mig om sin komplexitet på fritiden, i den mån jag hade utrymme för det. Men på min arbetsplats ska ingen vara rädd. Om någon är rädd, och jag inte tar tag i det, är jag inte lämplig som te-

aterchef. Det är faktiskt inte det minsta komplicerat.”

(Expressen, 9/11-2017)

Sätt upp regler för hur frilansande konstnärer får bete sig på era institutioner så att de slutar tillåtas utnyttja sina positioner som gästlärare, handledare, mentorer, som delaktiga i antagningsarbeten och bidragsjurs. Sluta betrakta berömda män som kränker i konstens namn som genier. Sluta värna geniet som idé överhuvudtaget. Den är exkluderande och förstärker tron på den starka individen. Individsamhället och den girighet som kommer med det måste kullkastas för att kollektivitet, solidaritet och empati ska fungera. Ge färre konstnärer solouppdrag. Prova istället att ge större utrymme åt grupper, organisationer som arbetar för intersektionalitet, mångfald och jämlikhet.

Se över konstskolornas system för anmälning av kränkande behandling. Skapa trygghet inom skolorna genom att anlita specialister på personalfrågor och juridik. Se över intagningsformerna till utbildningarna, särskilt inom förberedande konstutbildningar som leder till högskolor och universitet. Arbeta hårdare för att nå andra grupper av människor för att på sikt få en mer jämlik och mindre homogen konstvärld.

Om #metoo verkligen ska ha den effekt vi önskar måste personer i chefspositioner och personer med offentlig makt börja våga vara obekväma och fatta beslut som är radikala. Visa lite mer civilturage! ●

Anna Linder

Texten är en omarbetad version av den som Anna Linder läste upp under samtalet Vad händer efter #konstnärligfrihet? på Göteborgs konsthall den 16 december 2017.

Battle Cry

Var: Olympia, Helsingborg

Uppdragsgivare: Helsingborgs stad

När: Invigdes 1 april 2017

VERK

VERONICA BROVALL,
Battle Cry, 2017.

FOTO: VERONICA BROVALL

Två lemlästade bronsfigurer i expressiva poser utanför Olympiastadion ska påminna helsingborgare både om fotbollsvåld och lek.

Berätta om *Battle Cry*!

– Jag ville med hjälp av humor, interaktion och tydliga symboler skapa kopplingar mellan det som sker på fotbollsplanen och idén om en urkamp. Helsingborg har problem med fotbollshuliganer och det har skett ett tragiskt mord av en fotbollsmatchbesökare. Det var samtidigt viktigt för mig att göra ett verk som erbjuder lek och positiv atmosfär. Jag ville också ta ner ”bronsskulpturen på stadens torg” från sin höga sockel och uppmana folk att interagera med den på olika sätt.

Kan du inte berätta lite om hur hela processen för projektet sett ut?

– Vi var tre som tävlade. Platsen och

arkitekturen var redan bestämd. Vi hade några möten på plats, med alla inblandade och kommunikationen fungerade bra. Jag hade nio månader på mig att färdigställa skulpturerna, men hade uppskattat att ha ett år, speciellt när budgeten tillåter att man gör stora grejer. Det gick att producera *Battle Cry* så att det var klart till invigningen, men det innebar en viss press. Dock tänker jag: hellre kortare process, än inget uppdrag alls! **Helsingborg hade nyligen tillsatt samordnare för offentlig konst i staden när du arbetade med dem under 2017. Hur tror du detta påverkar stadens offentliga gestaltningar?**

– Det kan ge stor effekt eftersom det finns någon som får betalt för att driva igenom offentliga gestaltningar. Mitt intryck är att det i Sverige numera sitter

Uppdragets budget

2,1 miljoner kronor inkluderade produktionskostnader och konstnärens arvode.

många professionella och engagerade personer på maktpositioner i relation till gestaltningar.

Förhoppningsvis

kan dessa fortsätta att stärka närvaron av konsten och utvidga begreppet för gestaltningsuppdrag. Det är en viktig försörjningskälla för konstnärer och nödvändigt komplement till konstmarknaden och stipendium.

Vad betyder uppdrag som dessa för dig?

– Skissuppdragen ger mig möjlighet att tänka utanför min egen ”ateljébudget”. Det blir som utvecklingspengar. Jag får betalt för att lära mig mer om olika material, konstruktion, ljus... Pengarna skapar trygghet och påverkar investeringar och genomförandet av mina vanliga projekt. För mig är det frihet! ●

Nora Hagdahl

LÄSTIPS KARRIÄRSKVINNOR OCH GEMENSAM KONST

I det gemensamma
RED. ANNA NYSTRÖM
OCH ANDERS OLOFSSON
STATENS KONSTRÅD

Med utgångspunkt i projekt av Statens konstråd djupdyker denna bok i den offentliga

konsten. I texter av konstnärer, beställare, arkitekter, konsthistoriker och filosofer berörs frågor som "stadsrum i förändring", "invånare och inflytande" eller "konst och arkitektur".

Out of Character
AV LINNÉA SJÖBERG
NILLEDITIONS

Under 24 timmar om dygnet i ett och ett halvt år levde konstnären Linnéa Sjöberg som Karriärskvinna i

sitt performance *Gtd4s810 (Getting Things Done for Satan)*. Denna bok tar oss bakom kulisserna genom bilder, skisser, mailkorrespondens och anteckningar.

KONSTNÄRS-DRIVET

3 utställningsrum att hålla koll på

HangmenProjects

Ringvägen 86, Stockholm
HangmenProjects har sedan öppningen 2014 blivit en viktig konstplats i Stockholm. Nästa utställning öppnar med Anna Nordström, grundare och medlem i Den Nya Kvinnogruppen.

Nevven Gallery

Bangatan 10, Göteborg
Grundades 2015 med syfte att vara en experimentell utställningsplats för både nationella och internationella konstnärer. Under mars pågår en utställning med den stockholmsbaserade konstnären Anna Tedestam.

Rostrum

Västergatan 21, Malmö
Veteranen
Rostrum har funnits i över 30 år. Just nu aktuella med en solopresentation av Natalie Sutinen.

FOTO: DANIEL LINDH

IDÉN

FLYTANDE FORMER I GLAS

AV HANNA HANSDOTTER

Hanna Hansdotter är utbildad glasblåsare på Kosta Glascenter och Orrefors. I serien *Avtryck* blåses vaserna i ornamenterade järnformar, en teknik som hon utvecklade under sin tid på Konstfack.

”Män straffas för att vi fokuserar på våra relationer och belönas för att fokusera på annat, som jobb.”

Ur boken *Vad förlorar du på att vara man/uppfostras till man?*, en del i konstnären Linea Matei examensprojekt *Schyssta Killar* från Konstfack. Projektet, som utforskar mansrollen, ställs ut på Kulturhuset i Stockholm till 1 april.

FOTO: LINEA MATEI

VERK

JANNA HOLMSTEDT
Then the Bark, 2017.
 Ljudinstallation av Janna Holmstedt på Konstfrämjandet Västerbotten i Umeå, oktober 2017.

FOTO: CLARISSA SIIMES

Med fokus på det som hörs

Janna Holmstedt disputerade med forskningsprojektet *Are You Ready for a Wet Live-In. Explorations into Listening* från Umeå Konsthögskola 2017.

Berätta om ditt forskningsprojekt!

– Det utgår från ett närmast besatt intresse för en forskare, John C. Lilly, som gjorde experiment med delfiner i USA på 1950- och 60-talen och bland annat försökte få dem att prata engelska med blåshålet. Jag åkte till Stanforduniversitetet för att få tag i ljudinspelningar från de här språkexperimenten och de försök till artöverskridande kommunikation som gjordes. Det fanns ett särskilt spännande experiment där en kvinna levde tillsammans med en delfin i 75 dagar i en vattenfylld lägenhet. Samtidigt var jag intresserad av det som inom

mediehistoriska studier har kallats en muntlig respektive skriftlig kultur och att undersöka det ur ett konstnärligt perspektiv.

Du vill genom din forskning "vända uppmärksamheten mot ljudet". Hur kom det sig att du började intressera dig för lyssnandet?

– Jag upplever att något avgörande sker när jag istället för att låta blicken guida eller styra mig skiftar fokus mot det som hörs. Att lyssna är taktilt. Det kan låta trivialt men är en rätt radikal förändring som i sin tur ställer mycket av det vi tar för givet på ända. En

ljudande (och muntlig) domän låter sig nödvändigtvis inte översättas till en textuell logik. Detta får också konsekvenser för hur en ser på kunskap.

Hur är det för dig som konstnär att arbeta inom akademien och förhålla sig till sitt konstnärliga arbete som forskning?

– Det här är en sån komplex fråga. Jag har erfarenhet många både frigörande och begränsande omständigheter. Jag är inte så säker på att det är just konst "som forskning" som har varit den springande punkten. Ibland får en känslan av att vilken institution en är knuten till har större betydelse för om ens arbete frigörs eller begränsas. Men det blotta faktum att jag blev anställd för att under fyra år envetet utforska ett problemkomplex var definitivt frigörande för mig. Det hade aldrig skett annars. ●

Nora Hagdahl

Utställningsvy, *Mozart's Ghost*, Göteborgs Konsthall.

FOTO: FREDRIK ÅKUM.

Mozart's Ghost Var? Göteborgs Konsthall När? 2017.12.09-2018.04.15

Göteborgs Konsthall lyfter frågor kring motstånd, internetkonst och feminism. Konstnären pratar med Militza Monteverde om hennes verk *Forest Fantasy* och om utställningen där majoriteten av konstnärerna är kvinnor födda efter 1980.

Berätta om ditt verk *Forest Fantasy* som presenterades i utställningen!

– I *Forest Fantasy* reflekterar ”berättarjaget” (en avatar som lånat mitt face) kring sex, socker, salladsblad, naturvoyeurism, robotars gripreflexer och andra vardagliga ritualer. Hon springer runt och ramlar, och sen ligger hon kvar på marken, med tappat svärd och allt, medans den fåfänga monologen fortsätter. Alltså, i själva verket är det typ modern buskis.

Hur kom det sig att du valde att vara med i utställningen *Mozart's Ghost* på Göteborgs Konsthall?

– Jag fick ett samtal från frilanscuratorn Alida Ivanov och sa ja. Det var aldrig något snack efter att hon presenterat upplägget. Också coolt med en grupputställning vars titel är snodd från en film med Sandra Bullock där hon blir hackad och får sin identitet stulen.

Hur upplever du samarbetet med Göteborgs Konsthall? Hur såg villkoren ut och följdes MU-avtalet? Fick du ersättning för din arbetstid?

– All min kontakt med konsthal-

len gick genom Alida Ivanov, det var smärtfritt och jag fick naturligtvis betalt för att vara med. Verket var dessutom redan var färdigt. Filmen fick en ny kontext, en andra andning. Avataren irrade in i ett internetfeministiskt ramverk, kul för henne att få bli lite intellektuell. Om man tänker på hur många arbetstimmar det tog att animera i 3D-labbet så skulle det väl krävas att nån miljonär med fäbless för *Final Fantasy* ”köpte in den” till sin privata samling för att skipa ekonomisk rättvisa... Om alla avtal följdes? Det måste jag dubbelkolla med min advokat.

Vad händer nu med din avatar?

– Jag har precis begravt *Forest Fantasy* på Clarion Hotell Skanstull, eller min avatar är väl mer levande begravd, hon kämpar på i en stor projektion i foajépassagen upp till hissarna. ●

Nora Hagdahl

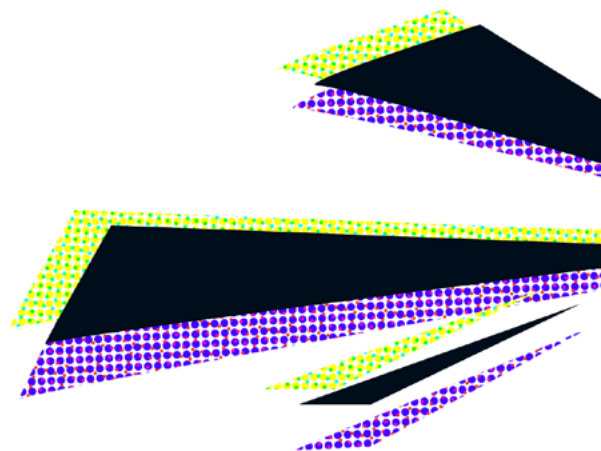

VERK

MILITZA MONTEVERDE
Forest Fantasy, 2017. Stillbild ur film.

Vem följer (inte) följerätten?

Följerätten har länge fört en haltande tillvaro där bara en del av konsthandeln regelbundet redovisat försäljning till Bildupphovsrätt. 1 juli 2018 träder en lagändring i kraft som beräknas ge mellan tre och fyra miljoner kronor mer varje år till konstnärerna.

Varje år samlar organisationen Bildupphovsrätt Sverige in 13 till 15 Mkr i följerättsersättningar till svenska och utländska konstnärer. Ersättningen baseras på alla verk som säljs i andra hand och har ett pris på över en tjugoneddel av ett prisbasbelopp, för 2018 2275 kronor. Skyldiga att redovisa är alla som handlar med konst i andra hand, främst då auktionshus och konsthandel. Den nu aktuella lagändringen har sitt upphov i brister i redovisningen, framförallt från konsthandelns sida. Statistik från Bildupphovsrätt visar att av inrapporterade och redovisade 41 Mkr för de senaste tre åren så kommer 36 Mkr, mer än 85 procent, från de tre största auktionshusen, Bukowskis, Stockholms Auktionsverk och Uppsala Auktionskammare. Av resterande 5 Mkr kommer 3,5 från övriga auktionshus och endast 1,5 Mkr från konsthandeln. Rimligt? Absolut inte menar Bildupphovsrätts vd Mats Lindberg.

– Den årliga utredningen Tefaf Art Market Report visar att 50 procent av omsättningen av nutida konst i Europa

går genom handeln och 50 procent genom auktioner. Våra siffror visar 5 procent från konsthandeln och 95 procent från auktioner, och det finns ingenting som talar för att Sverige skulle vara exceptionellt i det avseendet.

En konstnär som uppmärksammat förhållandet är Ernst Billgren som i KONSTNÄREN tidigare kommenterat hur marknaden sköter följerätten: ”Mellan åren 2001–2014 rapporterades 536 följerättsgrundande försäljningar av mina verk. Av dessa kom fem från gallerier, alltså mindre än en procent. Det verkar ju orimligt lite. Så jag googlar och hittar 18 gallerier som just nu säljer mina grejer på andrahandsmarknaden. Ingen av dessa har någonsin rapporterat in följerätt för mina verk.”

Utredaren bakom lagförslaget räknar med att totalt 800 företag i Sverige är verksamma inom konsthandeln. Bildupphovsrätts egen siffra är lägre, 350, men man får bara in redovisning från hundratalet aktörer idag. Jämfört med de nordiska grannländerna, Finland,

Danmark och Norge är det mycket lågt, och Mats Lindberg menar att det handlar om lagstiftning.

– De andra nordiska länderna har strängare regler till förmån för konstnärerna. Om man inte redovisar eller underredovisar blir man bestraffad med böter eller fängelse. I Sverige undviker man sanktioner som straff.

Och skillnaden, menar han, handlar om realpolitik.

– I Sverige har småföretagargruppen, dit man räknar konsthandeln, en närmast unik position som ingen vågar stöta sig med. Man tänker inte på att konstnärerna också är småföretagare men så är det politiska läget.

Den föreslagna lagändringen handlar framförallt om redovisningsskyldigheten.

– Idag måste vi jaga upp de här aktörerna och sedan kunna visa att de har sålt någonting. Kan vi inte bevisa det kan vi heller inte ställa några krav. I och med lagändringen har vi fått fram ett mycket effektivare hjälpmedel.

Alla som är verksamma inom konst-

handeln blir nu skyldiga att redovisa vad man sålt, verk för verk. Även de som inte har någon andrahandsförsäljning, gallerier som bara visar ny konst eller de som bara handlar med äldre konst, måste också redovisa och göra en så kallad nollredovisning. Bildupphovsrätt räknar med att man tack vare lagändringen nu kan kartlägga hela handeln och bygga upp tillförlitliga register vilket man aldrig tidigare haft. Det har till och med varit så illa att man sedan flera år tillbaka gett upp alla försök att hitta handlare som hållit sig undan. Det har kostat för mycket och gett för lite.

Och hur mycket räknar Mats Lindberg med att de nya redovisningsreglerna ska resultera i på lite sikt?

– En realistisk bedömning är mellan tre och fyra miljoner kronor årligen. Om vi räknar med att istället för 95-5 procent i förhållandet auktionshus och konsthandel siktar på 65-35 procent och räknar på de 15 miljoner vi har idag så ska vi hamna där. ●

Olle Niklasson

Följerättens historia

Den lag om följerätt som träder i kraft 1 juli har rötterna i Frankrike, närmare bestämt i ett verk av Jean-François Millet, vars motiv ofta var fattiga lantarbetare, vilket inte saknar signifikans i historien. 1889 såldes Millets *Angelus* av kopparmagnaten Pierre-Eugène Secrétan för 553 000 franc på auktion. Försäljningen väckte uppmärksamhet inte bara för det höga priset och den oerhörda värdestegringen – Secrétan hade själv köpt tavlan av Millet 24 år tidigare för 1000 franc – utan också för att Millets familj, som levde i yttersta armod efter konstnärens död 1875, inte såg en enda franc av försäljningssumman. Snabbspolning till 1990 och Sverige där Upphovsrättsutredningen i sitt slutbetänkande föreslog 5 procents följerättsersättning vid vidareförsäljning av konst. Att lagen aldrig trädde i kraft som avsett berodde på att Moderaterna efter regeringsskiftet 1991 lät förslaget fastna i justitie-

departementet. Ett resultat av en lobbykampanj initierad av konst- och antikhandlare som misstänkte att 5 procents följerätt till konstnärerna skulle få handeln att fly landet hals över huvud.

1994 var Socialdemokraterna tillbaka vid makten och kulturminister Marita Ulvskog blåste nytt liv i frågan. Tanken var att lagen skulle träda i kraft 1 juli 1995 men nya protester följde. Den här gången från en samling teatrar som såg 20 års upphovsrättslig frihet gå upp i rök eftersom följerättslagen hade bakats ihop med EU-direktivet om en förlängning av upphovsrättskyddet.

Ett år senare, 1 januari 1996, var dock följerättslagen på plats, och har efter det motstått både aktioner från rättshaveristiska konstnärssällskap, pr-kupper från konst- och antikhandlarbranschen och försök att sätta själva upphovsrättsorganisationen BUS i konkurs.

Till bords Lap-See L

Den är ett så bekant inslag i den svenska samhällsbilden att den nästan blivit osynlig. Men för bara några decennier sedan var kinakrogen en finrestaurang som byggde på gästernas fantasier om exotiska platser. Lap-See Lam utforskar en bit svensk nutidshistoria, som också är hennes egen familjeberättelse.

TEXT: SOFIA CURMAN
FOTO: MARGARETA BLOOM SANDEBÄCK

med
am

Jag tar mig mellan punkterna på kartan i *Mother's Tongue*, en app som på sätt och vis liknar specialiserade turistguider, sådana som brukar finnas för till exempel vintagebutiker eller skivaffärer. Vid första stoppet ligger en hamburgerrestaurang, men fram till alldeles nyligen låg där restaurang Ming Garden. Där har jag firat en väns födelsedag för länge sedan, och där drack jag också en av mina första krogöl, flera år innan min legitimation tillät det. Jag står på trottoaren utanför, men filmen på telefondisplayen tar mig långsamt genom en märklig, animerad version av den bekanta scenografi som utgör en äkta svensk kinesisk restaurang. I hörlurarna inleder en digital röst. Det är kinakrogen själv som talar. "Vad jag är? - Jag är en pågående process? [...]. Jag är summan av min omgivning", säger spökrösten och leder oss via platserna i verket bakåt och framåt i tiden längs en axel som hålls uppe av flera generationer restaurangägare.

Lap-See Lam väntar vid ett fönsterbord på Bamboo Garden, kinakrogen som hennes föräldrar och mormor startade i slutet av 1970-talet på Södermalm i Stockholm och sedan drev i över 35 år.

- Jag och mina syskon är mer eller mindre uppvuxna på den här restaurangen. Vi bodde också i samma hus, fem våningar upp. Mina föräldrar sålde den för drygt tre år sedan, utan förvarning. Sen började jag göra konstverk om kinakrogar, nästan som en form av terapi.

Lap-See Lams sedan flera år pågående undersökningar av kinakrogar i Stockholm är berättelsen om en period i svensk nutidshistoria som inleddes för bara fyra decennier sedan. Det

uppmärksammade app-verket *Mother's Tongue*, en "turistguide" till kinakrogarnas historia är ett samarbete med regissören Wingyee Wu, som också är dotter till restaurangägare. Liksom så många andra av Sveriges kinakrogsägare kom deras föräldrar från Hongkong med brittiska pass i slutet av 1970-talet. Restaurangkineser kallades de, läser jag i en gammal artikel på nätet, en av ynka två seriösa jag hittar på ämnet. Det kantonesiska köket anpassades till tillgången på råvaror, svenska smaker och sätt att organisera en måltid - "kinamaten" uppstod, men restaurangerna erbjöd gästerna samtidigt en upplevelse av en exotisk och främmande värld.

- Man kan få till en hel Sverigekarta av kinakrogarna som släktingar och vänner i mina föräldrars generation driver eller drivit: Luleå, Nyköping, Västerås, Göteborg, Malmö. Kinakrogar har blivit en så självklar del av stadsbilden i varenda håla i Sverige, att dess ursprung glömts bort. De har till slut blivit osynliga, säger Lap-See Lam.

- Jag har länge haft en känsla av att kinakrogen som plats är intressant. Jag tror att den kan spegla Sverige i övrigt om man använder den som en projektionsyta. Den är en komplex men tacksam scenografi att berätta utifrån, säger hon.

I *Mother's Tongue* följer vi tre generationer kvinnor. Kinakrogen beskrivs som en make, eller älskare, i en matriarkal struktur där döttrar och dotterdöttrar får lära sig att vara stolta över sin livgivare restaurangen, men som också uppfostras för att slippa undan ett liv som "Madame Kinakrog". Restaurangen är familjens själ, men samtidigt bara ett stopp på migrantens resa uppåt, framåt.

- Den kantonesiska migrationen till Sverige ▶

"Jag har länge haft en känsla av att kinakrogen som plats är intressant. Jag tror att den kan spegla Sverige i övrigt om man använder den som en projektionsyta."

Krogarna förevigade med avancerad teknik

Videoverken i appen har skapats genom 3D-renderingar av kinakrogar som har 3D-scannats med laserteknik som sedan gjorts om till animationer.

”När jag började på Mejan hörde jag talas om att det fanns en 3D-scanner på arkitektavdelningen. Arkitekter använder sådana för att göra ritningar över komplicerade byggnader. Jag började fantisera om att scanna Bamboo Garden. Jag var tvungen att gå en massa kurser och snacka med rätt personer. Men det kändes som en fin och passande teknik; 3D-scannar man någonting har man kvar det för evigt.”

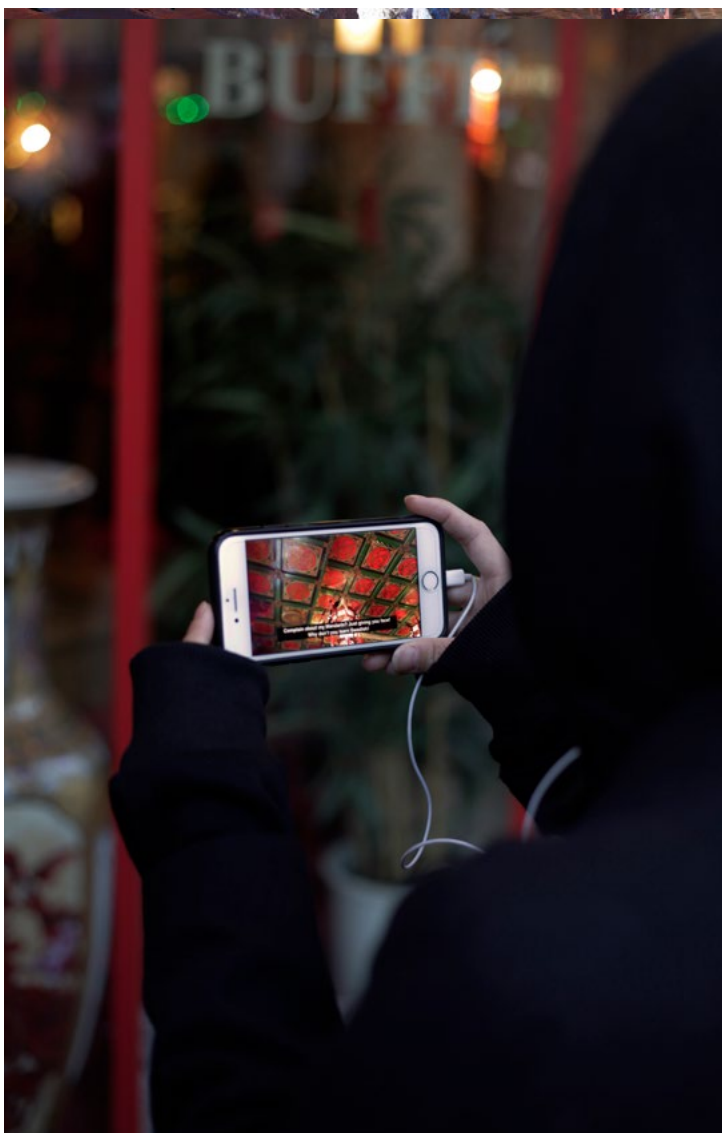
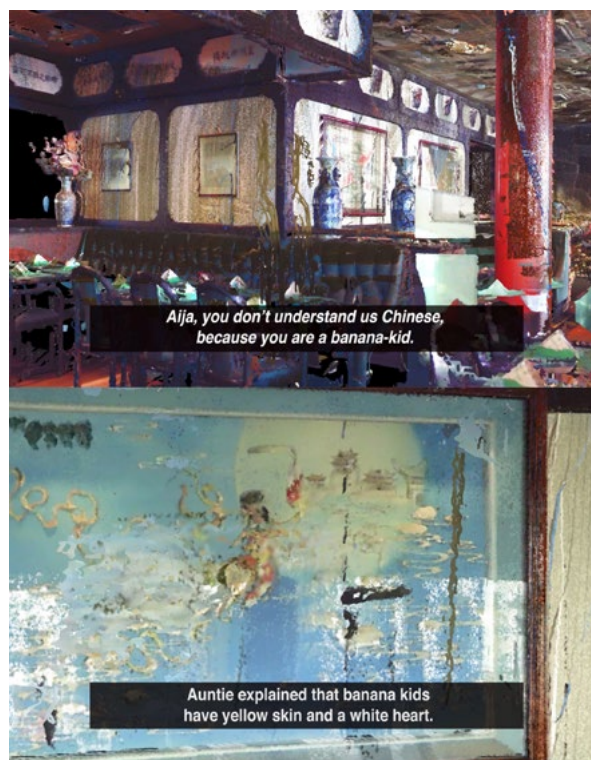

FOTO: ANNA DRVNIK

VERK

LAP-SEE LAM OCH WINGYEE WU,
Mother's Tongue, 2017,
Foto: TBC

Verket producerades av Mossutställningar för projektet Stockholm under ytan.

Appen *Mother's Tongue* finns tillgänglig gratis på Appstore och Google play.

LAP-SEE LAM

”Den har gett en illusion av en närhet till den kinesiska kulturen, men på samma gång skapat ett större avstånd till den.”

- ▶ har inte varit särskilt stor. Den är koncentrerad till 70-talet. Och överlevnaden av de här migranternas livsverk, visar sig också vara ganska kort. Jag märker att fler och fler klassiska kinakrogar bommar igen helt eller görs om till andra typer av verksamheter – så om man inte berättar om dem nu så riskerar de att försvinna helt ur vårt medvetande.

Varför försvinner de?

– Det finns många skäl, men ett är att de som driver krogarna blir äldre, de vill gå i pension, och då är det mer lönsamt att sälja restaurangen än att låta någon yngre familjemedlem ta över. Nästa generation är inte heller fostrade att göra det.

Hon berättar att det aldrig funnits en tanke varken från henne själv eller föräldrarna på att hon eller syskonen skulle ta över verksamheten.

–Eftersom de har gjort en klassresa, tjänat bra med pengar och kunnat ge oss barn möjligheter, så förväntas det nog att vi fortsätter den klassresan på ett annat plan. Jag gick exempelvis grundskolan på Östermalm för att mina föräldrar var övertygade om att det är där man blir bäst utbildad och på så sätt mest framgångsrik.

När kinakrogarna började dyka upp på 1970- och 80-talen var de exotiska inslag i det svenska restaurangutbudet. Gästerna klädde kanske upp sig och fyra små rätter och biff med bambuskott var mat man firade högtidsdagar med. I *Mother's Tongue* kallar restaurangens spökröst sina gäster för ”turister”, som den tar med på en resa till främmande platser. Idag är kinakrogens meny är

något av det mest välbekanta man kan tänka sig, men Lap-See Lam menar att krogarna är platser för okända berättelser, fast av ett annat slag.

– Kinakrogen har en så intressant dubbelhet i sig. Den uppstår i ett slags kulturellt mellanrum. Den står för något svenskt och välbekant – menyn förväntas vara den samma på alla restauranger, rätterna ska smaka likadant överallt – men har också den här främmande identiteten som

ÄRVDA VÄXTER

När restaurang Ming Garden bommade igen fick Lap-See Lam ta över en del av inredningen, som porslinsväxterna som hon funderar på att ha med i en skulptur.

FOTO: MARGARETA BLOOM SANDEBÄCK

använts för att sälja, och som varit viktig för verksamheten. Den har gett en illusion av en närhet till den kinesiska kulturen, men på samma gång skapat ett större avstånd till den. Och till de människor som verkat i den. Det finns också väldigt lite berättat om de här platserna, därför att vi som vuxit upp i dem fostrats till att inte vara sentimentala.

I *Mother's Tongue* har Lap-See Lams egen mamma lånat sin röst åt den före detta restaurangägaren. Hon pratar om sin sålda restaurang som en ex-make, misskött och utklädd i en vulgär kostym av sin nya ägarinna, en fastlandskinesiska som infört asiatisk fusionbuffé. "Alla kommer att tro att jag har blivit tokig och serverar buffé". ▶

LAP-SEE LAM

- **Den inbördes konflikten mellan hongkongkineser och fastlandskineser är framträdande i verket. Vad handlar den om?**

- Jag tror att det handlar om en rädsla att bli representerad av någon annan som inte har med en själv att göra. I den här berättelsen är det en kvinna, som migrerat från Hongkong och var en av de första som ägde kinakrog i Stockholm, som är livrädd att hon ska sammankopplas med den nya ägarinnan, som nyss kommit från Kina, inte pratar svenska och som dessutom skrattar åt hennes hemmasnickrade mandarin. Den inbördes konflikten hade nog inte funnits på samma sätt om det fanns ett större spelrum att vara kines i Sverige, och den spås dessutom på av den stämning som råder i eftersvallet mellan de två grupperna, nu när Hong Kong blivit kinesiskt igen efter 100 år som brittisk koloni.

Hur ser spelrummet ut?

- Idag är det förhoppningsvis större än när mina föräldrar kom hit. På 70- och 80-talen var det nog jättesvårt att bli betraktad som någonting annat än just bara restaurangkines. Det har förändrats

”På 70- och 80-talen var det nog jättesvårt att bli betraktad som någonting annat än just bara restaurangkines. Det har förändrats till viss del.”

V E R K

LAP-SEE LAM
Room with a View, 2015
11) Bamboo City with
a view of Shanghai
Serie med 32 fotocollage.

På varje bild syns interiören av en kinesisk restaurang i Stockholm, med utsikt över en annan restaurang. I nästa collage ser vi interiören av den föregående exteriören och ser ut på ännu en restaurang och så vidare. Serien resulterar i en loop där exteriören i bild 32 är samma restaurang vi ser inifrån i bild 1.

V E R K

LAP-SEE LAM
Room with a View, 2015
 14) *Hang Chow with a view of Crane Garden*
 Serie med 32 fotocollage.

till viss del, åtminstone för oss som pratar felfri svenska och fått utbilda oss men det är klart att det finns kvar.

Rasism, när det handlar om östasiater, har historiskt, men också idag, ofta legitimerats av en särskild slags humor.

– Ja, och humor anses vara vänligt och ofarligt. Det där komikergänget på 90-talet, Killinggänget, de gjorde ju en massa sketcher om kineser. Det ansågs ju inte rasistiskt då, men skulle kanske göra det nu? *Mother's Tongue* anspelar en del på den typen av humor.

Det är svårt att hitta artiklar om kinakrogar som inte dryper av fördomar och ett von oben-perspektiv. I *Mother's Tongue*-appen är recensioner och artiklar inlagda som irriterande buggar mellan berättelserna, bland annat får vi läsa om "kina-syndromet" och om sanitära bristfälligheter, en notis som visar sig vara det vi idag kallar "fake news". Lap-See Lam berättar om ett verk hon gjorde första året på konsthögskolan, där hon utgick ifrån en artikel om familjens restaurang Bamboo Garden ur en lokaltidning från 90-talet.

– Min pappa var på omslaget och rubriken var ungefär "Ris med räkor", fast felstavat: "Lis med läkol."

När jag tittat på dina verk har jag funderat över något som kommit upp under #metoo och #konstnärligfrihet, som relaterar till att som kvinna som blir rasifierad göra konst om sin bakgrund, och hur det tas emot i olika sammanhang. Det är många som har vittnat om hur deras tematik avfärdats som banal och alltför privat. Känner du igen det?

– Ja, mycket. På Kungl. Konsthögskolan, Mejan, där jag gick, kände jag mig ganska ängslig, och idag kan jag förstå att det är kopplat till det du beskriver. Jag ville inte vara förutsägbar, och kände väl att en som jag förväntas göra en viss typ av konst. Men jag tror att alla utgår från sig själva egentligen, och bra verk är ofta allmängiltiga och privata på samma gång. Såklart det suger att vissa behöver ha det utanförperspektivet på sig själva hela tiden, för att inte bli sågade. Men det gör nog oss till bättre konstnärer i slutändan.

– Jag tog min kandidatexamen Mejan, för nästan två år sedan men har ännu inte påbörjat min master. Istället har jag gjort annat, bland annat assisterat konstnären Wu Tsang under ett halvår i Aten. Det var ett sätt att söka mig till andra referensramar än den som Mejan skolar in en i.

Och kanske är inte en masterexamen från landets mest ansedda konsthögskola längre det ▶

”Det där komikergänget på 90-talet, Killinggänget, de gjorde ju en massa sketcher om kineser. Det ansågs ju inte rasistiskt då, men skulle kanske göra det nu?”

- ▶ säkraste sättet att skaffa sig en hållbar konstnärskarriär. Jag berättar för Lap-See Lam att jag har fått uppfattningen om att hon ingår i en krets av väldigt hippa, unga konstnärer, mode- och mediefolk i Stockholm, som utmärks av att de låter sina roller vara flytande; samma person kan vara konstnär, stylist, bloggare, dj. Innan Bamboo Garden såldes arrangerade Lap-See Lam tillsammans med två vänner några gånger klubben Disko Dumpling, med musik, performance och just dumplings på familjerestaurangen.

Den här typen av lösa gränser mellan konst, mode, fest är kanske inte något specifikt för din generation, men det känns ändå ni försöker hitta nya sätt att förhålla er till exempelvis kommersialism, ny teknik och ett medielandskap där det är möjligt att liksom skulptera fram bilden av sig själv. Det känns inte direkt som ett uppror mot något, utan mer om att hitta nya strategier för att vara kulturarbetare när de gamla inte längre fungerar.

–Ja, det stämmer nog, vi är nog många som är kameleonter och liksom flyter emellan olika slags uttryck utan att det är någon stor grej för oss. Jag ser det som självklart att jag alltid kommer att behöva göra andra saker, ha olika deltidsjobb vid sidan av konsten för att säkra någon slags ekonomiska trygghet. Hittills har jag jobbat mycket som publikvärd, assistent och spelat skivor på barer och så där.

På väg ut från restaurangen frågar jag om inredningen – har den ändrats något sedan Lap-See Lams familj drev Bamboo Garden?

– Nja, i princip ser det likadant ut, säger hon men nickar mot bakre delen.

– Minus den där buffén då. ●

FOTO: MARGARETA BLOOM SANDEBÄCK

LAP-SEE LAM är född i Stockholm 1990.

Aktuell med: 2017 belönades hon med Maria Bonnier Dahllins Stiftelses stipendium. Hennes verk visas på Bonniers Konsthall t.o.m 29 april.

colart

LOVED BY...

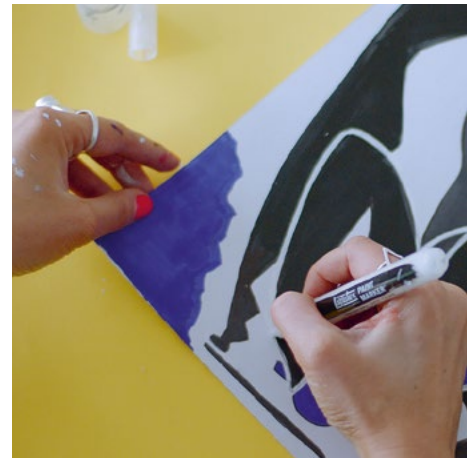
Kelly Anna designar ett tryck till en t-shirt i sin studio i södra London.

KELLY ANNA GRAFISK DESIGNER

Kelly Anna är en grafisk designer som skapar spännande, färgstarka illustrationer i många material och med blandade tekniker. Hon har arbetat med projekt för Nike, Illustrated People och the Art of Ping Pong, och jobbar också som in-house designer för Sophia Webster. Kelly startar varje projekt genom att skissa, måla och rita, för att sedan göra slutredigering med digitala verktyg. För henne "börjar det alltid med materialet".

FAVORITVERKTYG

Winsor & Newton ProMarker
Papper för collage
Bärbar dator

Kelly Anna använder en Liquitex Paint Marker för att designa ett tryck i ett kommande projekt.

#INSPIRINGEVERYARTIST
#COLARTLOVEDBY
[COLART.COM/LOVED-BY](https://colart.com/loved-by)

WINSOR
& NEWTON

Liquitex

LEFRANC
BOURGOIS
PARIS

reeves

snazaroo

Conté à Paris
DEPUIS 1793

ARCHES

ELEPHANT

GENIERNA PÅ KONSTSKOLORNA

Uppropet #konstnärligfrihet blottade ett utbrett maktmissbruk på landets konstskolor. I flera fall har lärare i konstens namn trakasserat studenter så att de helt lagt ner sina konstnärsdrömmar. Karolina Modig har pratat med studenter, personal och ledning för att fördjupa berättelserna i uppropet och för att inleda en relevant diskussion om vad som måste göras.

TEXT: KAROLINA MODIG
ILLUSTRATION: EMMA HANQUIST

Att börja på Kungl. Konsthögskolan – Mejan – var för Sannah Salameh en kulturchock. Hon kommer inte från en ”kulturfamilj” och på den folkhögskola i Skåne där hon gått upplevde hon stämningen som tillåtande och inkluderande.

– Mitt första år på Mejan präglades av hierarkiska strukturer och nedbrytande maktmetoder, vilket förkroppsligades av framför allt två professorer. De körde en klassisk ”vi ska bryta ner er för att kunna bygga upp er”-taktik, men utan att bygga upp oss. Jag var en av få studenter med utländsk bakgrund, och vi som gjorde konst som berörde vårt arv och våra erfarenheter fick ofta höra den kritiserades med ord som brukar användas för att nedvärdera kvinnor: hysterisk, emotionell, geggig, banal.

Sannah Salameh upplevde skolmiljön som strukturlös och polariserad. Befästade av maktstrukturer kunde pågå såväl i det tysta som i det offentliga. En av professorerna hon talar om kunde sitta i kafeterian och i en diskussion kalla en kvinnlig student ”fucking cunt” (jävla fitta).

– Under första året blev jag nedstämd och låste mig kreativt. De två professorernas röster hade internaliserats: vad jag än skapade kunde jag höra en ironisk, nedlåtande kommentar. ▶

”Deras röster hade internaliserats: vad jag än skapade kunde jag böra en ironisk, nedlåtande kommentar.”

Sannah Salameh, programledare, f.d. student på Kungl. Konsthögskolan.

- ”Övergrepp handlar inte om sex utan om makt”, slog skådespelerskan Moa Gammel fast i en SVT-intervju i början av januari. Gammel är en av initiativtagarna till skådespelarnas upprop #tystnadtagning. Att det är makt som ligger till grund för övergrepp blir tydligt genom vittnesmålen i #konstnärligfrihet, konstbranschens motsvarighet till #tystnadtagning. En överväldigande majoritet av vittnesmålen handlar om utsatta studenter och personal på konstskolor på både förberedande och högskolenivå, och många handlar just om maktmissbruk, mobbning och informella ledarskap.

Konstnärernas upprop lät vänta på sig. I intervjuerna inför det här reportaget blir det tydligt varför. Rädslan är stor. Konsekvenserna av det manipulativa maktmissbruk som utövats av ett litet antal individer på konstskolorna, är i många fall förödande. Flera som vittnat har i perioder slutat att utöva konst, andra har slutat helt. Även bland personer på höga befattningar är rädslan för negativa följder påtaglig.

Kristina Abelli Elander var gästprofessor på Kungl. Konsthögskolan under samma period som Sannah Salameh var student.

– På en av de första personalmiddagarna sa en av de två professorerna ”I can crush you like this”, och knäppte med fingrarna.

Hon beskriver ett klimat som utmärktes av härskartekniker, osynliggörande och aktivt motarbetande av vissa studenter. Nyttillträdd rektor var Måns Wrangle, som Kristina Abelli Elander haft som kollega på Konstfack. Hon visste att han hade en feministisk syn och att han var medveten om de problem som fanns.

– Han tillsattes i en polariserad miljö där många ville ha en ”traditionsbärare” från Konstakademien. De ville att skolan skulle vara professorstyrd och inte förändras, ville inte ha någon som pratade om feminism, jämställdhet och queer. Kli-

matet i professorsgruppen hårdnade när Wrangle kom in, säger Kristina Abelli Elander.

Måns Wrangle startade ett omfattande reformarbete av utbildningen – en ”utplattning” av hierarkier.

– Sedan decennier rådde ett system där professorerna antog studenterna, valde vilka som skulle ingå i deras studentgrupp, hade en egen budget där de utan insyn kunde dela ut medel till studenter i sin grupp, examinerade samt valde vilka som skulle tilldelas stipendier. Det skapade ett osunt beroendeförhållande som resulterade i en tystnadskultur, säger Måns Wrangle.

– Förändringarna stötte på starkt motstånd från några få professorer. En av de reformer jag inte fick igenom innebar att studenten skulle få välja vilken professor hen vill ha istället för tvärtom, var dock de flesta professorerna emot. Men kanske är tiden mogen nu?

När Sannah Salameh gick andra året på Mejlan engagerade hon sig i Kåren. I samband med vårutställningen hade det kommit in flera rapporter om att de två professorerna favoriserade några få studenter. Kåren skickade ut en enkät för att utvärdera arbetet med vårutställningen. De inkluderade en fråga om negativ särbehandling på grund av exempelvis kön eller etnisk tillhörighet.

– När formuläret började spridas kom reaktioner från de båda professorerna: de kände sig kränkta och påhoppade och kallade undersökningen amatörmässig. Rektorn stod på vår sida, men i professorsgruppen blev det massa tjafs. Jag kände mig så pressad att jag tillslut valde att ringa upp båda professorerna och be om ursäkt, berättar Sannah Salameh.

Kristina Abelli Elander minns enkäten och säger att hon skäms för hur professorsgruppen bemötte den och motarbetade de engagerade i Kåren.

– När enkäten kom upp i professorsgruppen gick de två kritiserade professorerna i försvar och anklagade enkäten för att inte vara legitim. Tyvärr ledde den mycket polariserade diskussionen bland professorerna, som jag minns det, till att de kritiserade fick rätt.

Enligt Måns Wrangle var Kåren hans viktigaste allierade i hans strävan att förändra Mejans hierarkiska och odemokratiska strukturer.

– Enkäten ledde till att professorerna fick en varning, och blev starten på ett långsiktigt program mot trakasserier och diskriminering. Bland annat fanns där ett förslag på en gemensam och oberoende tjänst som studentombud för trakasseriärenden för de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Det fick jag dock inte med mig de övriga skolorna på.

Trots rektorns åtgärder blev påtryckningarna från de två utpekade professorerna så stora att Sannah Salameh bestämde sig för att efter utbildningen ge upp konsten. Hon kände stöd från många, framför allt kvinnliga medstudenter, men upplevde konstvärlden som bakåtsträvande och maktspelet inom skolans väggar som oerhört stressande. Hennes sista minne av skolan är från slututställningen:

– Till opponeringen hade en känd konstnärsklubsmedlem bjudits in. Han började med att säga att han inte var intresserad av våra åsikter. Under opponeringen nämnde han ordet ”fitta” återkommande gånger. Mig frågade han varför jag inte hade några trosor med i mitt verk. I princip alla kvinnliga studenter gjorde enligt detta manliga konstnärsgeni konst som var puttenuttig och duktig.

När Kristina Abelli Elander efter fyra år avslutade sin tjänst på Mejän upplevde hon att hon hade överskattat sin egen styrka och misslyckats med

det hon hade velat: att göra utbildningen bättre.

– Jag var arg, ledsen, frustrerad och utmattad. När min kollega sa att han kunde krossa mig tänkte jag att nej, det kan du aldrig – jag har en plan och jag kommer att hålla mig till den. Men på något sätt lyckades han ändå.

Måns Wrangle menar att det tar lång tid att reformera en utbildning men att det är ännu svårare att ändra på människor. Han har hanterat ärenden som lett till olika disciplinära åtgärder men sett att det ibland inte hjälper.

– I vissa fall anlidade skolan juridisk hjälp men fick då beskedet att de uppgifter som kommit fram inte räckte för ett avskedande eller ens en avstängning. Det var väldigt frustrerande. Efter de berättelser som nu har kommit fram har jag funderat mycket på vad mer som kunde ha gjorts. Tack vare #metoo tror jag att de ytterligare förändringar som behövs kan genomföras, säger han.

Flera av de reformer som infördes med Wrangle togs bort av efterföljande rektor Marta Kuzma. Hon tillträdde 2014 och avslutade efter omfattande kritik sin tjänst 2016. De båda kritiserade professorerna satt fulla professurer (fem plus fem år) på Mejän och en av dem har därefter haft uppdrag som gästlärare på en annan svensk konsthögskola.

Eva Wistedt gick sitt femte år på Institutionen för Metallformgivning (Ädellab) på Konstfack i slutet av 90-talet. En relativt ny professor hade meddelat att han ville handla samtliga masterstudenter. Wistedt valde mot professorns vilja lektorerna Wolfgang Gessl och Liss Annika Söderström som handledare.

– Några månader innan examen arbetade jag sent och var ensam i verkstaden. Professorn kom fram till mig och frågade hur det går. Han fortsatte med att jag verkar vara avståndstagande gentemot honom. Jag visste att han hade en sexuell relation

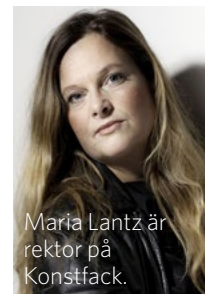

FOTO: MATS BÄCKER

Maria Lantz är rektor på Konstfack.

KONSTFACK ANMÄLDA EFTER JOBBANNONS

Den 26 januari JO-anmälades Konstfacks rektor Maria Lantz för grundlagsbrott av stiftelsen Academic rights watch (ARW), efter att skolan efterlyst normkritisk kompetens i tillsättandet av en ny professor. ARW menar att den normkritiska bedömningsgrunden strider mot grundlagens föreskrift att statliga tjänster ska tillsättas på saklig grund.

”Jag visste att han hade en sexuell relation med en student, och han sa att jag borde tänka på att vara lite mer som henne.”

Eva Wistedt, metallformgivare, f.d student på Konstfack.

#KONSTNÄRLIGFRIHET

- ▶ med en student, och han sa att jag borde tänka på att vara lite mer som henne. ”Det kanske skulle bli lite enklare med din examen då.” Jag vände honom ryggen och gick därifrån.

Liss Annika Söderström, dåvarande lektor på institutionen för Metallformgivning, berättar att hon och kollegan Wolfgang Gessl blev uppsagda på ett formellt felaktigt sätt och av en mycket märklig anledning efter att professorn kommit in. De hade bland annat påtalat för styrelsen att studenterna som professorn var ihop med var i beroendeställning, utan att få gehör.

Eva Wistedt, som inte fick sin master godkänd, är övertygad om att professorn använde henne som en bricka i ett spel som gick ut på att bli av med Gessl och Söderström.

– När professorn och examinatorerna skulle förklara varför jag inte blivit godkänd sa jag att anledningen är att professorn inte får ta på mina bröst, samt att han vill ha bort Wolfgang och Liss Annika. Jag hade följt min projektplan till punkt och pricka. De trodde mig inte utan litade på professorn, som menade att jag var labil. Bara några veckor senare lyckades han säga upp både Wolfgang och Liss Annika, delvis som en följd av ett, enligt honom, ”misslyckat” handledarskap. Jag behövde senare bara skriva om en enda mening i masteruppsatsen för att bli godkänd.

Ett år tidigare hade Sara Engberg samma professor under sitt masterarbete.

– Han valde ut vissa kvinnliga studenter som han favoriserade, men när som helst kunde han ändra sig och vända sig emot en. Jag uppfattade det som att han njöt av att ha makt. Han kunde bestämma vem som skulle lyckas och inte, säger Sara Engberg, som beskriver professorns behandling av henne under examensarbetet som psykisk tortyr.

– Det tog flera år för mig att repa mig och hitta tillbaka till glädjen i skapandet igen, säger hon.

När Eva Wistedt ser tillbaka på Konstfackstiden, tycker hon att det värsta var tystnaden kring professorns beteende, att skolan lät det pågå.

– Trots att alla visste om hans affärer och maktmissbruk fick han ändå fortsätta. Han knäckte minst tre studenter så till den grad att de inte rört smide sedan dess, säger Eva Wistedt.

I flera vittnesmål i #konstnärligfrihet har före detta konststudenter berättat om trakasserier som övergått i rent våld. Skolorna har många gånger låtit bli att vidta åtgärder och istället ställt sig på sin anställdas sida.

Lisa Vipola började sin konstutbildning på Nya Dömen i Göteborg. Under utbildningens andra termin valde hon en videokurs. Huvudläraren instruerade de antagna om att hämta ett dv-band i videorummet. När Lisa gick dit var videoläraren – en manlig gästlärare som Vipola träffat under en teckningskurs terminen innan – ensam i rummet. Hon berättade sitt ärende.

– ”Sådana band behöver bara de som ska gå kursen”, säger han. Jag svarar att jag är en av dem. ”Nej det är du inte, för jag tycker inte om dig. Det gör ingen lärare på den här skolan.” Läraren förbjuder mig sedan att vistas i videorummet.

Lisa bestämde sig för att prata med sin huvudlärare, som föreslog att hon skulle redigera på nätterna, eftersom läraren ”bara kan förbjuda dig att vara i rummet under kontorstid”.

Vid två tillfällen var hon ändå tvungen att gå till videorummet under dagtid. Första gången började läraren skrika högt inför hela gruppen att hon inte fick vara där. Andra gången var rummet tomt och hon satte sig vid en dator för att snabbt föra över ljudet från sin mini-disc. Efter en stund kom läraren in.

– Han gick fram och skrek så nära att han

”När jag konfronterade rektorn sa han att jag satte honom i en svår position, eftersom läraren var hans bästa vän.”

Johanna Hästö, konstnär, f.d student på Nya Dömen

nuddade mitt öra: ”du får inte vara här, hör du inte vad jag säger?”. På datorn stod en liten låda med elektronikgrejer. Han tog den och kastade in i rummet bredvid. Sedan tog han tag i ryggstödet på min stol och körde in mig i väggen.

Lisa Vipola berättade om händelsen för rektorn som lovade att ”ordna situationen”. Inget hände. Hon vände sig då till skolans styrelse, som fick fart på rektorn. Han meddelade att han ordnat ett möte där läraren och polisen skulle medverka. Läraren vägrade dock be om ursäkt och polisen visade sig vara en pensionerad kompis till rektorn.

– Jag kom in på flera konsthögskolor i samma veva, men det här utlöste så mycket hos mig att jag inte klarade av att börja förrän flera år senare.

Ett par år senare började Johanna Hästö på samma skola. Hon fick höra både om Lisa Vipola och om en annan våldscident med gästläraren, som hänt mer nyligen. Hästö insåg att hon inte skulle kunna fokusera på studierna om hon inte gjorde något.

– När jag konfronterade rektorn sa han att jag satte honom i en svår position, eftersom läraren var hans bästa vän. Rektorn framhöll vilken enastående konstnär läraren var och hur värdefull han var för skolan. Inte förrän jag hotade med att kontakta media hände något.

Läraren blev då ”pausad” från att undervisa, samt anvisad att gå till en psykolog. Johanna Hästö fick under ett par månader driva processen i stort sett själv för att något skulle hända. Hon kände sig skeptisk till om hon alls ville vara i konstvärlden. Läraren var tillbaka på skolan några år efter att Johanna Hästö hade slutat. Han arbetar inte kvar där nu, men undervisar på en annan skola.

Vittnesmålen om sexuella trakasserier, våld och kränkande beteenden skär genom alla nivåer av konstutbildningar. Många av de som vittnat i #konstnärligfrihet har utbildats på flera konstskolor på både förberedande- och högskolenivå, och har upplevt samma strukturer återkommande. Ju yngre och mer oerfaren studenten är, desto grövre är övergreppen. Konstnären och skribenten Ida Rödén berättar om en av sina huvudlärare, en man strax över 50, som

under hennes första konstutbildning visade henne extra intresse. Stämningen var sexuellt skämtsam. Vid ett tillfälle befann sig Ida ensam med läraren.

– Han sa att han känner sig ledsen numera, eftersom han blivit äldre och inte längre kan få till det med sina elever. ”Ida”, sa han, ”du ska veta att det enda man vill är att knulla.”

– Konstskolan innebär ofta ett första möte med konstvärlden, studentens inställning är att bli vägled. Den 20-åriga studenten förstår att det handlar om att vara lyhörd och tillmötesgående. Detta har systematiskt utnyttjats, studenten betraktas som ett objekt och en sexuell arbetsförmån, säger Ida Rödén.

I en intervju i Dagens Nyheter från den 26 januari i år pratar Helene Hellmark Knutsson, minister för högre utbildning och forskning, om konststudenters utsatthet. Hon menar att de ”... har en extra dimension av riskfaktorer på grund av mycket en-till-en-undervisning, mycket verksamhet på kvällstid och ett omfattande bruk av tillfälliga gästlärare.” Till konsthögskolornas utmaningar kan ▶

FOTO: JENS ANDERSSON

”Lämnad ensam blir skammen och utsattheten som student obanterlig”

Ida Rödén, konstnär och skribent.

- ▶ läggas att de både är utbildnings- och konstinstitutioner, som formellt lyder under Utbildningsdepartementet men som bevakas och bedöms av kultursektorn.

Många aspirerande konstnärer söker i sina professorer personer med makt som kan öppna framtida dörrar. De hamnar då i extrem beroendeställning. Hellmark Knutsson menar i DN-artikeln att maktberoendet kvarstår när studenterna kommer ut i yrkeslivet. Mycket som kommit fram i och med #konstnärligfrihet och #metoo handlar om rädsla för repression och att säga nej. Lisa Vipola, som utsattes för misshandel av läraren på Nya Dömen och nu är student på Kungl. Konsthögskolan, tror att rädslan kommer ifrån den uppenbara konkurrensen, som gör folk sårbara.

– Studenter här på Mejan har tidigare blivit uppmanade av personal att inte lämna vittnesmål, eftersom det är så viktigt med rätt kontakter senare i yrkeslivet, säger hon.

Konstnären Katarina Nitsch är lektor och ämnesansvarig på Kungl. Konsthögskolan och mångårig anställd på skolan. Hon beskriver ett känsligt maktförhållande mellan professor och student.

– Många studenter är i en ålder och tid i livet då man utforskar sin sexualitet och attraktionskraft. Konstnärsstudenten försöker samtidigt hitta sin identitet som vuxen människa i världen och sitt uttryck som konstnär. Att bli bedömd av en professor eller lärare både utifrån sin person och sitt arbete är ett utsatt läge, säger Nitsch.

Hon menar att det ligger kvar en stark idé om ”konstnärsgeniet” i konstvärlden, som norm och statusutopi. Konstnärsgeniet kan göra i princip vad som helst så länge det sker i konstens namn.

– Det är en frihet kopplad till gränslöshet. Det råder inte samma regler för den här karaktären – som ofta är en man – som för övriga samhället. Han måste få vara vild, otämjd och leva ut sina begär och drifter. I relation till den karaktären är kvinnan underordnad, ett objekt som antingen ska bekräfta eller underkastas. Kvinnor blir sällan bedömda som genier på samma sätt, de blir istället sedda som känslostyrda hysterikor, säger hon.

Alkoholkonsumtion, droger och festande inom skolorna har lyfts som bidragande faktorer till grova sexuella trakasserier, ofredanden och övergrepp. Det finns dokument på respektive skola som reglerar när alkohol får serveras. Men gränser mellan skola och fritid är ofta luddiga när studenter bor på skolorna eller har egna ateljéer. På många skolor är det också en självklarhet att professorer och studenter festar tillsammans.

Ida Rödén berättar om en händelse på en julfest på en av de konstskolor hon gått på.

– Den ägde rum nere i skolans källare vid baren, jag var ett vittne bland många. Den 50-årige rek-

torn står vid en 20-årig student. Hon har ett linne på sig där bröstet ofta trillar ut. Rektorn vrider ner sitt huvud och biter henne i bröstvårtan. Sedan går strömmen och de börjar hångla. Jag berättar detta som vittne och kan bara redogöra för det sätt jag påverkades. Jag blev förbannad, besviken och äcklad. Inte gentemot henne utan mot honom, skolans rektor.

Det svåra i konsten, säger Ida Rödén, är att man ska bryta reglerna, samtidigt som det är regelbrytandet som gör att allt blir tillåtet. Hon minns även ett vittnesmål som skickades till henne när hon själv skrev en artikel om sexuella trakasserier i konstvärlden, där en kvinnlig gästprofessor på en konsthögskola använde sina studenter för ett konstprojekt som belyste sexuella maktrelationer. Projektet involverade rollspel och mångsexuella relationer mellan gästprofessorn och eleverna. En student blev sjuk, bröt ihop mentalt.

– Brutaliteten i agerandet förändras inte av att gästprofessorn var en kvinna. Det som ytterligare skrämmer i den här incidenten är att en anonym anmälan skickades in till konsthögskolan. Mannen i skolans ledande befattning ville av olika skäl inte gå vidare med den. Skolans professorer och lärare, kvinnor som män, lät händelsen passera. Lämnad ensam blir skammen och utsattheten som student ohanterlig, säger Ida Rödén.

Sara Arrhenius tillträdde som rektor på Kungl. Konsthögskolan bara ett drygt halvår innan konstnärernas upprop #konstnärligfrihet damp ner på hennes skrivbord. Hon tror att en möjlig förklaring till ”konstnärsgeniets” fria tyglar inom konstskolans väggar är frånvaron av tydliga strukturer inom organisationen.

– I situationer där det inte finns någon delegerad beslutsordning eller ansvarsfördelning uppstår ofta informella ledningsstrukturer. Vi måste ha tydliga processer och tidigare konsekvenser. Vi måste också prata om att konstnärlig frihet inte är samma sak som rätten att kränka någon.

Inte ett enda fall av sexuella trakasserier har anmälts till skolledningen på Mejan de senaste åren. För Sara Arrhenius är det en tydlig fingervisning att något behöver ändras.

– Det tyder på att vi inte har haft ett bra arbete med arbetsmiljöfrågor. Det brukar finnas saker att rapportera – det är ett tecken på att man kan prata om problemen, säger Sara Arrhenius.

SÅ HÄR ARBETAR SKOLORNA MOT TRAKASSERIER

På **Gerlesborgsskolan** har man infört utbildning för både medarbetare och studerande i stiftelsens värdegrunds- och policyarbete. Verksamhetsledare Elin Wikström berättar att även gästlärare kommer att få en noggrannare introduktion till verksamhetens policydokument och handlingsplaner, om de så bara kommer in under en dag. Hon önskar också ett större nätverkande skolor emellan, för att utveckla skolans pedagogiska modell.

På **Kungliga Konsthögskolan** kan man anmäla händelser till vem som helst som man känner förtroende för. Frågan ska sedan tas vidare till HR, där utredning av situationen görs, samt eventuell åtgärd och uppföljning vid behov. Skolan har idag en omfattande rekryteringsprocess vid tillsättning av professorer, med tre externa sakkunniga som gör urvalet för vilka som ska kallas till intervju. För att ytterligare säkerställa att man rekryterar personer med rätt kompetens och personlighet, samt minimera risken för att eventuella

önskade beteenden, exempelvis kränkningar, deltar HR-chef i alla rekryteringar. Skolan gör dessutom en omfattande referenstagning inför alla anställningar som beslutas.

På **Konstfack** diskuteras fortlöpande ämnenas utveckling och koppling till samhälleliga skeenden, mer koncentrerat under ett årligt tvådagarsinternat. De tidsbegränsade läraranställningarna innebär en naturlig ruljans på personal och frågor om kränkande beteenden inkluderas vid referenstagning som del av bedömning kring ”pedagogisk skicklighet” då lärare anställs. Konkret ställs frågor om sexistiskt beteende, härskartekniker etc. till den sökandes referenser o/e andra i beroendeställning för att förhindra att osunda beteenden premieras vidare i högskole-systemet. Vid provföreläsningstillfällen ombeds kallade kandidater att i sin föreläsning ge exempel på hur de vill arbeta med inkluderande och normkritiska perspektiv i undervisningen (dock inget krav på dokumenterad erfarenhet).

Katarina Nitsch bekräftar att det funnits informella maktstrukturer på Mejan där vissa professorer har haft ett stort – och för många studenter ogynnsamt – inflytande.

– Forskning visar att ju mer informell struktur, desto mer gynnas män. Ju mer man strukturerar en organisation desto bättre blir det för kvinnor, säger hon.

De hierarkiska, informella strukturerna har enligt vittnesmålen i #konstnärligfrihet varit starka även under tider med kvinnliga rektorer.

– Alla kvinnor är inte feminister, säger Nitsch. Många kan feministisk teori men är det inte i praktiken. I en hierarkisk och patriarkal struktur behöver kvinnor, transpersoner och ickebinära hitta strategier för att kunna utöva sitt konstnärskap med integritet. Att arbeta på ett inkluderande

”Forskning visar att ju mer informell struktur, desto mer gynnas män. Ju mer strukturerad organisation, desto bättre för kvinnor.”

Katarina Nitsch, konstnär och lektor på Kungl. Konsthögskolan

- ▶ de och icke-egocentrerat sätt i en individualistisk och hierarkisk miljö är svårt.

Sara Engberg, som utsattes för professorn på Ädellab på Konstfack, har skrivit om sina erfarenheter i romanen *Ädellaboratoriet* (2017). Konstfacks nuvarande rektor Maria Lantz berättar att hon genom boken har fått förståelse för gamla strukturer på skolan. Även hon lyfter problemet med informella maktstrukturer utan insyn.

– I små miljöer där det finns ”oinskränkt makt”, måste man vara extra noggrann. I ett litet ämne som Metallformgivning/Smycke & Corpus är det mycket svårare att sprida ut handledarskap. Vi har nu slagit ihop denna inriktning med Glas & Keramik samt Textil på masternivå, för att få ett större flöde av lärare, större grupper och större dynamik. Då är det svårare att upprätthålla dysfunktionella attityder och beteenden.

SEXUELLA RELATIONER MELLAN LÄRARE OCH STUDENT

Ingen högskola har rätt att förbjuda relationer mellan vuxna människor annat än vid en jävsituation, när läraren till exempel ska examinera eller handleda studenten. En arbetsgivare kan alltså inte förbjuda någon att inleda en relation även om den anses olämplig, och kan därför inte heller avsluta en anställning för en lärare som ingått en relation med en student. Det står däremot arbetsgivaren fritt att undersöka omständigheterna kring relationen och göra en bedömning av på vilket sätt den påverkar skolans arbetsituation. Utifrån det kan arbetsgivaren eventuellt besluta om att omplacera eller ändra arbetsuppgifterna för läraren, för att relationen i sig inte ska påverka exempelvis beslutsfattande och andra arbetsmiljömässiga omständigheter.

Maria Lantz pratar om ett behov av professionalisering av konstutbildningarna.

– Vid varje ny rekrytering har vi möjlighet att tänka igenom vad det är vi vill göra och vilken kultur vi vill ha på skolan.

I samband med #metoo-rörelsens framfart gick Maria Lantz i november förra året ut med ett pressmeddelande där hon gjorde klart att Konstfack ”med omedelbar verkan ska inkludera frågor om kränkande beteenden vid referenstagningen när nya lärare anställs.” Konkret innebär det att frågan om sexistiskt beteende, härskartekniker etc. ställs till den sökandes referenser och/eller andra i beroendeställning, skriver hon.

I januari publicerade fria.nu en artikel om att en chef på Konstfack varnas för sexuella trakasserier. Händelsen rubriceras ”ovälkommen beröring av sexuell natur”, chefen har fått en varning men får behålla sitt jobb. ”En varning hamnar i personalakten och är en ganska stor sak”, sa Maria Lantz till fria.nu:s reporter. Hon är nöjd med att skolan fick till ett snabbt beslut, och menar att ”nolltolerans” innebär just att omedelbart ta tag i ärendet.

Även Kungl. Konsthögskolan ser över sina processer när det gäller referenstagning för att försöka avslöja eventuella tidigare kränkningar. Också den traditionella professor-student-undervisningen kan komma att ses över.

– Vi har den gammaldags modellen med en professorsgrupp. Då har professorn ansvar för en student under hela utbildningstiden och kommer också att examinera. Jag tycker att det är viktigt att diskutera den relationen, hur man gör den pedagogiskt produktiv, hur man arbetar med den så att det inte uppstår negativa beroendeställningar, säger Sara Arrhenius.

Ett ytterligare exempel på effekterna av #konstnärsligfrihet är Gerlesborgsskolan, som har populära förberedande konstskolor i Bohuslän och i Stockholm. Efter att några av skolans studierek-

”En av de viktigaste uppgifterna jag har är att visa att världen är större än skolan”

Sara Arrhenius, rektor Kungl. Konsthögskolan

torer fått ta del av vittnesmål från #metoo-upproppet, startades under vintern utredningar av hur skolan har agerat och framöver ska agera för att se till att kränkningar och trakasserier inte ska förekomma. Verksamhetsledare Elin Wikström bekräftar att en lärare är avstängd med anledning av utredningen och att han har valt att gå tidigare i pension. Ytterligare en lärare har valt att ta tjänstledigt, men den läraren är inte längre under utredning.

– Jag kan tillägga att det inte bara gällde kränkningar och trakasserier utan även brister i undervisningen, säger Elin Wikström.

Hon berättar att skolan har varit i en förändringsprocess sedan hösten 2016 med utveckling av skolans policydokument, handlingsplaner och rutiner vid utlysning och tillsättning av tjänster. I policydokumentet saknades bland annat ett intersektionellt perspektiv.

– I pågående utredning ligger fokus på organisation, struktur och normsystem. Vi agerar i övertygelsen om att en förändring är fullt möjlig, säger Elin Wikström.

Avsaknaden av ett intersektionellt perspektiv har lyfts som en grundläggande orsak till att problemen på konstskolorna med kränkande beteende är så utbredda. Många av vittnesmålen i upproppet visar att förtrycket ofta är dubbelt, exempelvis att en ung kvinnlig student som rasifieras också utsätts för grövre kränkningar. Enligt en statistik från SCB 2015 är konstnärliga högskoleutbildningar de mest homogena högskoleutbildningarna i Sverige. Katarina Nitsch på Kungl. Konsthögskolan menar att medvetenheten om vad ett kränkande beteende innebär behöver ökas på konstskolorna, och däri också medvetenheten om den egna maktpositionen.

– Vilken identitet man än har kan man bli över- eller underordnad i olika situationer. Det finns

inget som är neutralt. Ordval, språk, attityder, vad som anses vara värdefullt eller intressant, kvalitet... Allt sådant kommer in i detta.

Hon menar att det behövs en större mångfald av kompetenser bland de som undervisar på skolorna.

– Att som student inte ha någon att spegla sig i – ingen professor eller lärare som kan förstå – är utmattande. Det finns så många sätt att vara konstnär på och därför måste det finnas större representation av olika slags konstnärskap på konsthögskolorna, säger Katarina Nitsch.

Mejans rektor Sara Arrhenius säger att hon arbetar för att det ska finnas en trygghet och struktur i det pedagogiska ansvaret. Den stora utmaningen i utbildningen ska ligga i konsten, inte att som student behöva slåss för sin egen person.

– En av de viktigaste uppgifterna jag har är att visa att världen är större än skolan. Ingen ska kunna gå igenom vår utbildning och känna sig beroende av sina lärare, och tro att de har makten att styra hela ens framtid som konstnär. ●

Gemensamma metoo-der

Allt fler konstnärer väljer att organisera sig för en mer inkluderande och jämlik konst- och designvärld. #Metoorörelsen har både varit startskott och gett luft under vingarna. KONSTNÄREN har pratat med fyra grupper som hittat egna metoder för att skapa förändring.

TEXT ALEXANDRA SUNDQVIST

Från vänster: Jolene Winerat, Stephanie Bergqvist, Amie Jow, Sarah Nikiitos, Matri.

FOTO: SYSTERIA

SYSTERIA

Skapar ett friare klimat utan maktstrukturer

Konstnärerna i konstkollektivet Systeria inspirerar, stöttar och delar erfarenheter med varandra.

– Det är enklare att ta plats om man samarbetar, säger konstnären Matri.

I kollektivet, grundat 2017, ingår fem konstnärer som arbetar med bland annat performance, textil, måleri, återbruk och installationer. Matri och Amie Jow är två av dem. Trots, eller kanske tack vare, att deras uttryck är olika så kompletterar de varandra.

– Systeria är en grupp som består av både rasifierade och icke-rasifierade, och som präglas av en intersektionell infallsvinkel, säger Amie Jow, som beskriver sig själv som ”en känslainspirerad konstnär”.

Hon liknar Systeria vid en ensemble.

– Om man går en konstskola får man ju ett sammanhang, i form av exempelvis mentorer och kontakter, säger Amie.

– I Systeria har vi skapat ett öppnare och friare klimat, utan de här maktstrukturerna. Vi är inte skolade i traditionell bemärkelse. Och då får man hitta andra sätt att nå ut på, säger Matri, som mestadels arbetar med videokonst och installation.

Amie inflikar;

– Kollektivet har gett mig ökat självförtroende och en insyn i hur andra kvinnor skapar konst. När man är själv och det går trögt, så ser man bara andra utifrån. Men när man delar upp- och nedgångarna i den konstnärliga processen med andra, så förstår man att det är lika tungt för alla i perioder.

De tycker att uppropet #konstnärligfrihet, liksom stora delar av metoo-rörelsen, saknar ett intersektionellt perspektiv.

– Ofta när man pratar om jämlikhet och feminism i Sverige, så utgår samtalet från den vita kvinnan, inte nödvändigtvis från mig som rasifierad kvinna. Det är svårt att prata om jämställdhet, om man inte pratar om all jämställdhet, säger Amie.

– Det är två parallella maktstrukturer där vår roll blir att bidra med fler perspektiv i en framtida diskussion, en som vi hoppas ska fortsätta efter #metoo, säger Matri.

Vad tror ni är vägen framåt, mot en mer inkluderande konstvärld och debatt?

– Rent spontant tänker jag att frågan måste komma någonstans ifrån, exempelvis från institutionerna eller från en tidning som KONSTNÄREN. Vi försöker ta den här platsen tillsammans, men om vi inte får representation i sådana här sammanhang så finns vi inte, säger Matri.

Amie instämmer och tar FemiLund, Lunds universitets feministiska förening, som ett exempel på lyckat förändringsarbete.

– De har gått ut och bland annat efterfrågat rasifierade konstnärer till ett av deras kommande event och ska även anordna workshops om hur man kan ingripa om någon utsätts för exempelvis rasism, sexism och homofobi. Alla institutioner och organisationer måste ta ansvar i frågan, säger Amie.

OMFORMA

De vill omforma designbranschen

Det började med en frustration över mansdominansen i designbranschen, där män inom möbel- och industridesign vann stora designpris år efter år och landade de största uppdragen. Medan kvinnorna blev utan.

- Det fanns en total frånvaro av samtal kring jämställdhet. När vi försökte lyfta det här systemfelet så var det vi som var problemet, säger produktdesignern Kerstin Sylwan, en av grundarna till Omforma.

Den ideella föreningen Omforma vill omforma designbranschen, göra den mer jämställd.

Inspirerad av Vanja Hermeles omdebatterade bok "Konsten. Så funkade det (inte)", där Hermele undersökte bristen på jämställdhet inom bildkonsten, beslutade sig Kerstin Sylwan och några kollegor att

göra en liknande kartläggning av designbranschen. Arbetet inleddes 2014, boken "Omforma - nya strukturer för designbranschen" utkom två år senare.

- Vi märkte att det var svårt att prata om de här strukturerna utan att ha siffror, svart på vitt. Undersökningen gav oss ett konkret underlag att arbeta utifrån, säger Sylwan.

Inledningsvis låg fokus främst på genus.

- Men vi insåg ganska snabbt att vi behövde bredda våra perspektiv och valde att undersöka alla diskrimineringsgrunder och klass, säger Sylwan.

- Någoting vi kunde se var att kvinnor och män är väldigt klassiskt uppdelade i vad de gör. Manliga designers sysslar ofta med industri- och möbeldesign, kvinnor med produkt- eller textildesign. Samtidigt

konstnärernas
CENTRAL KÖP

NU KOMMER VÄREN!
VAD HAR DEN FÖR FÄRG?

JAG VILL HA LJUSGRÖNT
JAG VILL HA KRITOR
JAG VILL ÄTA KRITOR

JAG VILL ÄTA FÄRG
MEN DET FÅR MAN INTE

FANTASTISKA FAKTA

VET NI ATT VI SALUFÖR EN SÅHÄR LÅNG OLJEPASTELL-
KRITA FRÅN SENNELIER? **13 CM** OEMOTSTÅNDLIGT
TJOCK (såhär tjock) → OCH **KRAMIG**

SENNELIER OLJEPASTELL-
KRITOR FINNS I "NORMAL"-
STORLEK OCKSÅ! ... OCH
I ALLA
KULÖRER NI
BEHÖVER!

LÅT VÅRBLOMMORNA
STÅ KVAR UTE!
NATUREN!

KOM IN OCH
PLOCKA OSS
ISTÄLLET!

... OCH RITA
EN BLOMMA
ISTÄLLET!

SARA OLAUSSON 2018 www.konstnarernas.se

har de som är utbildade inom manligt dominerade fält större möjligheter att överskrida gränser och arbeta utanför sitt fack. Vi kunde också konstatera att det är tufft att verka i den här branschen om man avviker från normen, om man inte har "rätt" formspråk, om man har "fel" hudfärg eller saknar de rätta kontakterna.

Varför valde just ni att engagera er?

- Därför att ingen annan gjorde det, vi saknar en organisation som driver våra frågor. Det finns jättemånga designorganisationer, men ändå är det bara Konstnärernas Riksorganisation som driver våra frågor. Vilket är jättebra såklart, men få designers ser Konstnärernas Riksorganisation som sin organisation.

Har #metoo-rörelsen gett ny kraft åt diskussionen?

- Vi försökte starta ett eget upprop för designfältet i höstas, men det spädde bara på känslan av att ingen vill ta i de här frågorna. Istället fick vi vara med i #konstnärligfrihet, men där hamnade designers arbetsituation ändå i skymundan. Oviljan att prata om det här handlar nog om att en designer hela tiden måste hålla sig väl med uppdragsgivaren. Även konstnärer är ju ensamma i sitt arbete, men jag tror att det bland konstnärer finns ett ideal om att förhålla sig fritt till omvärlden, medan design handlar mycket om att göra någon annan glad. Som uppdragstagare vill man inte göra sig obekväma.

Förmodligen den bästa akrylfärgen i världen!

Finns på följande specialbutiker:

Arthouse Karlstad, Hööksgatan 20, 652 29 Karlstad, website: www.arthousekarlstad.se/**Drewex AB**, Slussgatan 10 B, 21130 Malmö, website: www.drewex.nu/**Gredelin Konstnärshandel AB**, Hospitalsgatan 16, 60227 Norrköping, website: www.gredelin.se/**Hammarö Ramverkstad**, Västra Takene 224, 66 391 Hammarö, website www.hammaroram.se/**Konstnärernas Centralköp**, Fiskargatan 1, 116 20 Stockholm, website: www.konstnarernas.se/**Matton Stockholm**, Luntmakargatan 66, 10369 Stockholm, Första Långgatan 26, Göteborg, Stora Nygatan 24, Malmö, website: www.mattonbutiken.se/**Nyborg Jägare AB**, S:t Andreas väg 53, SE 263 57 Höganäs, phone: 0046 704926007/**Screentec AB** Elektravägen 18, 12630 Hägersten, phone: 0046 8744 4070, www.farg.nu/**Stens Glasmästerei**, Lasarettsvägen 5, 668 40 Bäckefors/**Zinkvit Konstnärsmaterial**, Aspenavägen 10, 755 91 Uppsala, website: www.zinkvit.se/**Kreatima AB**, Kungsgatan 58, 111 22 Stockholm, phone: 0046 854515560/**Konstnärshandeln Jordi**, Bysistorget 8/Hornsgatan 80, 118 21 Stockholm, website: www.konstnarshandelnjordi.se/**Crevia Bygg & Design AB**, Våxhusvägen 7, 395 87 Läckby, website: www.crevia.se

GOLDEN
ARTIST COLORS®

#KONSTNÄRLIGFRIHET

Kraftsamlade mot sexuella trakasserier

Inom loppet av tio dagar lyckades sju konstnärer samla 1625 kvinnor, transpersoner och ickebinära som vittnade om sexuella trakasserier i konstvärlden, under uppropet #konstnärligfrihet.

- Jag har aldrig sovit så lite som under de veckorna. Det var ett slitsamt sorgearbete, men det var samtidigt så otroligt stärkande, säger en av de initiativtagande konstnärerna.

Drygt tre månader har gått sedan den svenska konstvärlden kraftsamlade mot sexuella trakasserier, som en del av #metoo-rörelsen. Bakom beslutet att skapa en sluten grupp där erfarenheter av sexistisk maktutövning, ovälkomna inviter och rena övergrepp kunde delas under trygga former, stod sex konstnärer som inte kände varandra.

- Vi hade alla lagt ut poster i sociala medier där vi undrade hur det stod till i konstvärlden och varför det fortfarande var så tyst i vår bransch. Vi slussades runt i olika trådar som satts i gång, vänner rekommenderade att vi talade med deras vänner och så vidare. Till slut satt vi sex konstnärer i en tråd på Facebook och bara någon dag senare startade vi den hemliga gruppen, säger konstnären, som vill vara anonym.

Reaktionen var omedelbar, medlemmarna strömmade till.

- Det var då vi insåg att vi saknade viss expertis, nämligen på formområdet. Så vi bjöd in ytterligare en konstnär, en formkonstnär, i administrationsgruppen. Vi arbetade även aktivt för att uppropet skulle representera hela Sverige och bad konstnärer i underrepresenterade geografiska områden att bjuda in deras lokala kollegor. I slutändan var vi strax över 2000 kvinnor, trans- och ickebinära personer i gruppen.

Stor omsorg lades vid att samla in vittnesmålen, som sedan publicerades i gruppen. Liksom vid att värna om tydliga förhållningsregler i kommentarsfälten för ett så tryggt rum som möjligt. Inför publiceringen av uppropet i Dagens Nyheter (5/12, 2017) arbetade de sju konstnärerna intensivt med

att formulera en text som gruppens medlemmar kunde stå bakom.

- Det var jättesvårt och med facit i handen hade vi för bråttom. Vi la ut en första version som omkring 300 personer hann skriva på, innan vi drog tillbaka den. Det sattes igång långa Facebook-trådar där engagerade och smarta konstnärer påpekade textens brister. Så med hårt dunkande hjärtan, svett och ångest satt vi runt om i landet och skrev om i ett gemensamt dokument.

Slutligen valde 1625 av de 2000 konstnärerna i gruppen att skriva på uppropet, innan det blev offentligt. I samband med det stängde de sju konstnärerna ner den ursprungliga diskussionsgruppen och bildade en ny.

- Den nya gruppen är mer av en plattform för samtal, men den knyter också ihop konstnärer som vill arbeta mer handgripligt med de här frågorna, säger en annan konstnär som är administratör i den nya gruppen.

När hon ställer frågan i gruppen vad medlemmarna tycker att #konstnärligfrihet lett till, strömmar svaren in. De rymmer allt från policy- och förändringsarbeten på institutioner och konstutbildningar, till kommande publika samtal om sexuella trakasserier i konstvärlden över hela landet, nya föreningar som bildar studiecirklar, privata upprättelser och nyfunnen inspiration till enskilda konstprojekt.

- Nu behöver vi fylla på med metoder för att arbeta vidare med de här frågorna. Det experimenteras en hel del runt om i landet just nu, men förändringsarbetet kommer att ta tid, säger konstnären.

#konstnärligfrihet

Efter Metood-samtalet på Inkonst: Elena Tzotzi, Gabriella Nilsson, Gertrud Alfredsson, EvaMarie Lindahl, Jenny Grönvall, Lisa Nyberg, Sarah Nakiito.

FOTO: ANNA BOKSTRÖM

METOOD

Bojkott ledde till nytt nätverk

När Moderna museet i Malmö valde att genomföra ett samtal om sexuella trakasserier i konstvärlden utan att bjuda in en enda konstnär till panelen beslutade sig ett tiotal konstnärer för att bojkotta evenemanget, genomföra en protestaktion och anordna ett eget samtal. Det lade grunden för det nya nätverket #Metood.

- Visst hade konstnärer blivit tillfrågade att medverka i samtalet på Moderna, men då i egenkap av moderatorer. Trots att detta påpekades valde de att köra på med bara maktpersoner. Vi kände att så här kan det inte fortsätta, därför genomförde vi bojkotten. Sedan bjöd Inkonst in oss att göra en debatt på våra egna premisser, säger en av de engagerade konstnärerna, som talar för hela gruppen, vilken tidigare gick under namnet #metookonstmalmö.

De beskriver sig som "ett löst nätverk" av konstnärer i varierande åldrar och med olika bakgrunder, som valt att organisera sig separatistiskt ("alla förutom cis-män är välkomna") för att kunna verka i ett tryggt rum.

Har ni saknat grupper som driver just frågor om makt och jämställdhet i konstvärlden?

- På institutionerna har vi saknat det, men historiskt sett har det funnits flera rörelser i Malmö som verkligen skapat rum, radikala rum - däribland Malmö Fria Kvinnouniversitet. Men det mesta har ju drivits på ideell basis, vilket gör att initiativen är svåra att bibehålla med de otrygga villkor för exempelvis försörjning som konstnärskapet innebär.

Vad vill ni uppnå?

- Vi är en stödgrupp där man ska kunna ansluta sig och känna sig trygg. Vi vill ge konstnärer kraft att säga nej när villkoren är dåliga. Sedan vill vi också arbeta med en kontinuerlig kartläggning av den lokala konstscenen och få en överblick kring hur makten är fördelad; har vi en överblick kan vi också ställa krav. Vi vill även arbeta interventionistiskt med institutionerna och göra plats för röster som sällan fått vara tongivande i institutionsrummen.

Hur arbetar ni för att nå förändring?

- Nu fokuserar vi främst på att bygga upp vår kunskap och med folkbildning i den egna gruppen, genom en nystartad studiecirkel på ABF. Bojkotten och de inledande aktionerna skedde mycket snabbt, nu vill vi arbeta med mer eftertanke - men naturligtvis även gå ut aktivistiskt när och där det behövs!

Finns det fördelar i att organisera sig, som är specifika för konstnärskapet?

- Fördelarna är jättemånga. Konstvärlden är ju väldigt individualistisk. För att underminera det krävs en politisk vilja att skapa något tillsammans. Och där finns det mycket drivkraft just nu. Det är ett bra läge för att ställa krav, #metoo-rörelsen gör det möjligt att sätta ny agenda. Detta är en ny källa till energi och nya möjligheter, vilket är fantastiskt att vara med om för oss i gruppen. ●

En konstnär med superkrafter

Carolina Falkholt är i USA för att göra upp med sitt förflutna. Och för att visa Donald Trump att hennes kuk är större än hans.

Carolina Falkholt hade bott i New York i fyra år när flygplanen flög in i World Trade Center och världshistorien tog en skarp vändning. Det var inte på grund av terroristattacken som hon lämnade staden men händelsen var den utlösande faktorn, ett klimax på ett länge kulminerande kaos, den "sista varbölden" som hon säger.

– Jag hade träffat så många människor. Jag hade verkligen blivit utnyttjad på ett kränkande vis. Jag är, och det säger min vän här fortfarande, alldeles för "trusting", godtrogen. Men jag måste lita på mig själv. Och så hamnar man i situationer, det hände mig ofta när jag var yngre, som till en början var roliga. Man sitter och dricker och skrattar och ritar och plötsligt lägger någon någonting i ens drink och så vaknar man upp i någon sorts trans. Men gud hur hände det här? Man är i ett helt annat rum, helt annan situation. Så tittar man ut i rummet. Shit där står någon med en videokamera. Och liksom filmar det här som pågår... "Okej, du är vaken nu, då kan du gå", säger någon...

Hon lämnade New York och åkte hem till skogen i Dalsland där hon hade växt

FOTO: ANDERS AHLGREN

CAROLINA FALKHOLT (BLUE) har uppmärksammats för sina stora väggmålningar föreställande vaginor, "Grafitta" som hon kallar det. Hon skapar också performancekonst och musik.

Aktuell med: Konstnärsnämndens laspis-stipendiat i New York. Under ett år får hon tillgång till en lägenhet i West Village, samt 250 000 kronor att leva och resa för.

upp. Bosatte sig senare i Göteborg och fick barn. New York har alltid känts som ett ofärdigt kapitel för henne och nu, 17 år senare, har hon återvänt på ett stipendium från Konstnärsnämnden.

– Jag lämnade staden i ett slags

svårmod, nästan mot min vilja. Jag var tvungen att fly. Av olika anledningar. Och jag kan inte riktigt förlika mig själv med att jag är någon som flyr. Om jag är rädd för någonting måste jag ta itu med det, för rädsla är det farligaste som finns, det som skadar mest.

Tror du att det är en slump att just du är här i dessa tider?

– Jag är ju utvald av svenska staten att sitta här i den här terroristcellen... turistcellen, hehe.. Jag är här för att tänka, samtidigt som jag ska hit och bara förstöra. Förstöra den amerikanska nationalistiska vågen. Jag är ju bara en konstnär men jag har en massa superkrafter.

Carolina Falkholts mest kända återkommande motiv är hennes vaginamuraler, eller "grafitta", som hon kallar det. Inte sällan har de hamnat i blåsvädret och diskuterats ända upp på riksdagsnivå. Nu är hennes plan att måla en fitta i varje amerikansk delstat. Men i New York var det en målning av ett manligt kön som skapade rabalder och tidningsrubriker.

På julafton, när hon efter sju dagars målning precis slutfört en stor

AI LOONG LAUNDROMAT
泰龍洗籠
299B

永興酒店
WING HING HOTEL

FOTO: CAROLINA FALKHOLT

”Min familj var på väg hit så jag skissade upp kuken på två timmar.”

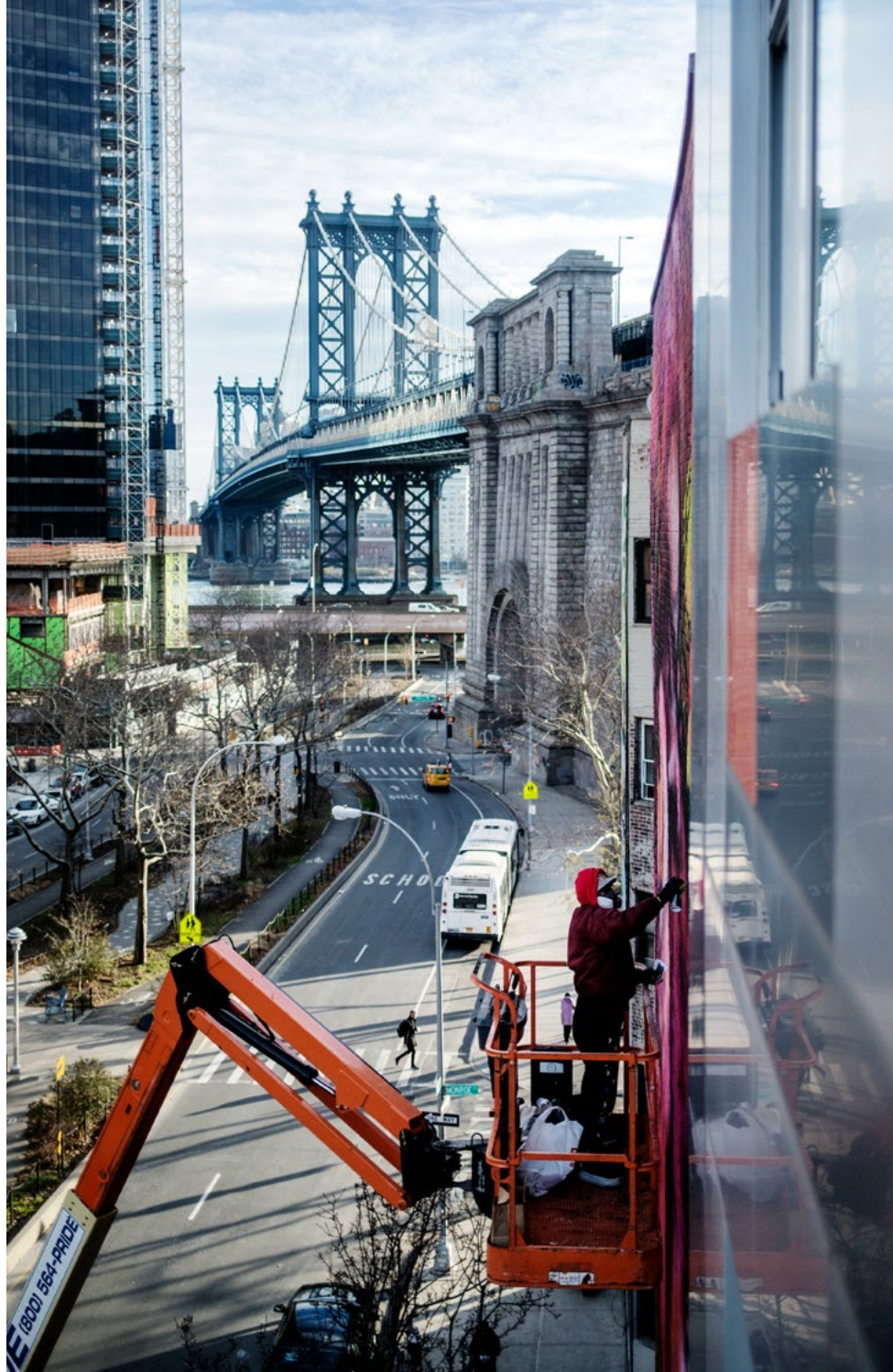

FOTO: ANDERS AHLGREN

väggmålning föreställande en fitta med ögon körde hon sin lift, ”min pansarvagn”, till en annan vägg några gator bort. Där målade hon en tre våningar hög, lilaröd, erigrerad penis.

– Min familj var på väg hit så jag skissade upp kuken på två timmar. Det är en väldigt snabb teckning men den blev så verklig på grund av människorna på gatan, att de hejade på mig. Så här: ”Woow!” ”That’s amazing!” ”Is that a dick?” ”Is that a cock?” Jag hörde hur de

skrek nere på gatan, av glädje, och de skrattade. Jag la in en extra växel.

Allt från svenska kvällstidningar till The New York Times och The Guardian skrev om händelsen. Efter tre dagar målades den över.

– Reaktionerna kom ifrån en slags avundsjuka. Att nej, hon får inte ha en så stor kuk, liksom.

Menar du det?

– Jag menar att jag säger till president Trump att min kuk är så mycket större

än din. Den har odlats i det här lilla, lilla landet som du snackar så mycket om, som du inte ens vet något om. Det är att markera ett globalt sexuellt territorium och det handlar om politisk estetik. Presidenten bygger hela sitt presidentskap på cirkusestetik, med kameror och hejaklackar. Han är värsta performancekonstnären. Jag försöker interagera med det utifrån de medel jag har. ●

Martin Brusewitz

Dalslands konstmuseum

Våren & sommaren 2018

24 MAR–6 MAJ **Dorinel Marc**
Ditte Johansson
Oscar Gard Montan

10–13 MAJ **Konstrundan**

19 MAJ–12 AUG **Mats Theselius**
Tova Mozard

FRI ENTRÉ

VÄLKOMMEN!

ÖPPETTIDER:
24 mars–11 november onsdag–söndag 11–17
Juli alla dagar 11–17

Upperud, 464 40 Åsensbruk
Tel: 0530-300 98
www.dalslandskonstmuseum.se

**Dalslands
konstmuseum**

Butik: Tuleg.20 i Vasastan Sthl Öppet 10-19.30

Akrylfärg
150ml

69:-

Färgat Papper

Pannå
F1 - F10
20:- 79:-

MÅLARDUKAR

100x100x1,8cm **149:-**
70x90x3cm **129:-**
70x90x1,8cm **129:-**
50x60x3cm **69:-**
50x60x1,8cm **69:-**
24x30x5cm **39:-**

HANDELSHUSET.se

**”Även om jag upplevde skräck
varje dag så känner jag den
största tacksamhet.”**

Yasha Yukawa

Samurajsvärdets svenska mästare

Yasha Yukawa har som enda svensk klarat det hårda provet för att få smida svärd i Japan.

Yasha Yukawa spanar ut över risfälten som ligger i dalen på väg till hans smedja. Han är på ständig jakt efter risstrå, men bara bönderna som skördar för hand bevarar det.

- De som bor där handskördar, säger han och pekar mot en jordlott där stråstumpar sticker upp ur marken.

Ett fält strå om året går åt när Yasha Yukawa smider katana-svärd på traditionellt vis. Risstråna bränner han knippe för knippe, långsamt så att viktiga ämnen inte går förlorade. Stråaskan använder han sedan tillsammans med lervälling som ett skyddande lager runt stålet när det hettas upp.

Yasha Yukawas smedja, vilken han tagit över från en bortgången svärdsmed, ligger i en bergsby utanför Hofu i södra Japan. Smedjan är omgiven av träd som på våren lyser rosa av körsbärsblommor, och på baksidan rinner bäcken där han hämtar vattnet till härdningen.

Mellan smedjans väggar av korrugerad plåt ligger jordgolvet sotigt och ur det reser sig ässjan. Yasha Yukawas plats är ett hål i marken där han inom räckhåll har alla redskap han behöver.

Begravt i det glödande kolet ligger ett noggrant lagt pussel av flera lager stålbitar som han tidigare framställt från glittrande klumpar japansk järnsand. Pusslet balanserar på en stålstång, som det senare svetsas samman med under hammarslagen.

- Det är lite som att väva i stål, för jag kombinerar bitar med olika egenskaper, berättar Yasha Yukawa.

I väntan på ögonblicket då han hör stålet koka under glöden och lågornas färg har den rätta nyansen, gungar han lätt fram och tillbaka för att med ena handen trycka luft genom bälgen.

Plötsligt intensifierar han bälgens flås, och utan att släppa den vrider han på sig för att med sin lediga hand sätta på maskinhammaren, det enda halvmoderna verktyg som inte anses påverka kvaliteten, när det används i stället för storslägga tidigt i smidesprocessen.

Änden på stålstången är nu ett enda glödande block och Yasha Yukawa lägger det snabbt under maskinhammaren. Med en kil slår han en djup skåra genom stålet och viker det sedan dubbelt med sin egen hammarkraft.

FOTO: CHRISTINA SJÖGREN

FOTO: CHRISTINA SJÖGREN

ATELJÉBESÖKET

YASHA YUKAWA

47 år, är uppvuxen i Stockholmsområdet och blev år 2016 licensierad svärdsmed i Japan. Hans svärdsmednamn är Kagami Yashamaro, vars betydelse kan förstås som "Yasha-jaget är en reflektion".

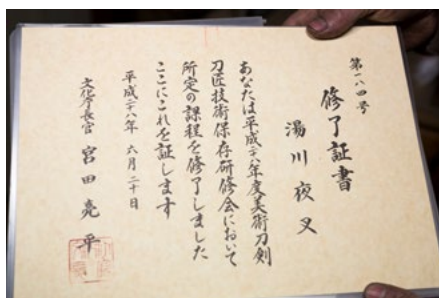

FOTO: CHRISTINA SJÖGREN

Denna process upprepar han tills stålet har vikts i tusentals lager.

Den traditionella lärlingstiden på fem obetalda år krävde hårt arbete och total underkastelse. Tanken är att man ska lära sig bemästra ett ämne till den grad att det leder till ett upplyst tillstånd och att konsten får sitt eget liv först när ens egen person tar ett steg tillbaka.

– Även om jag upplevde skräck varje dag så känner jag den största tacksamhet. Jag blev befriad från min identitet som person, vilken står i vägen för att uppnå det absoluta, säger Yasha Yukawa.

Han var 40 år när han började som lärling hos en av Japans främsta svärd-

”En bild kan många människor titta på samtidigt, men ett svärd kan du bara uppleva om du håller i det.”

Yasha Yukawa

smeder, Matsuba Ichiro. Ett par månader tidigare hade Yasha Yukawa vaknat efter en tupplur i sitt torp i Askersund med en drömbild av ett svärd fastetsat i sitt sinne. Tack vare uppmuntran från

sin flickvän ringde han Matsuba Ichiro, som han tio år tidigare träffat genom sin svärdintresserade, japanska pappa.

Matsuba Ichiro sa att det var omöjligt att bli svärdsmed, men bjöd Yasha Yukawa att testa. Han och hans flickvän sålde allt de hade och flyttade till svärdmästarens by.

Åren innan hade Yasha Yukawa gått på Kungliga konsthögskolan, rest runt med en dockteater, målat och gjort musik. Sedan det tidiga 1980-talet var han graffitimålare och 16 år gammal flyttade han till Tokyo där han under många år levde på att göra muralmålningar.

– Nyligen påminde en kusin mig om att jag hade sagt att jag var otillfreds-

ställd med målandet, att det aldrig kan bli mer än en bild av något, och att jag ville göra något som var ett objekt i sig. En bild kan många människor titta på samtidigt, men ett svärd kan du bara uppleva om du håller i det, och du måste titta på det i olika vinklar och ljus.

Efter Andra världskriget förbjöd den amerikanska ockupationsmakten både tillverkningen och ägandet av svärd eftersom man såg det som en moralhöjande krigssymbol. Genom att framhålla svärdets konstnärliga dimensioner, vilka förfinats under ett millenium, lyckades stiftelsen Nihon Bijutsu Token Hozon Kyokai rädda en liten del av kulturarvet.

– För gamla Japans krigare var också de andliga dimensionerna av svärdet en

självklarhet och samurajen såg svärdet som en symbol för sin själ, det var inte primärt ett vapen, säger Yasha Yukawa.

Än i dag krävs tillstånd från regeringen för att äga och tillverka svärd. Yasha Yukawas licensieringsprov pågick i åtta dagar under översyn av både svärdsmedsmästare och kulturministeriet. Han blev den första personen med utländsk bakgrund som klarade det tuffa provet.

– Det japanska svärdsmidet är ett oerhört svårt hantverk där man involverar hela sitt väsen för att frammana potentialen i det primitiva stålet. Svärdet blir en reflektion av det oändliga, och av det formlösa tillstånd som jag arbetar för att befinna mig i. ●

Kajsa Skarsgård

FOTO: CHRISTINA SJÖGREN

När du har en utställning i Oslo
När tavlorna välter i lastbilen
När du spiller kaffe på datorn
När nån snor dina alster
När nån nallar din smartphone
När nån snubblar in i din skulptur
När du trampar på en spik
När nån trampar på din spik
När du hamnar i rätten
När du hamnar på sjukan en tid
När du flänger på jobb i Berlin
När du får en vattenskada i ateljén
När det brinner i knutarna

Rätt skönt att ha allt försäkrat

Ring 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA
För renare sjöar och skärgård

Konstnärernas Riksorganisation.

KRÖNIKA

”Du behövs för att lyfta konstnärernas villkor i valet 2018!”

Bild- och formkonsten och konstnärerna fick ett tillskott på 75 miljoner kr i den statliga budgeten för år 2018. I år stärks även följerrätten och ”professionell bild- och formverksamhet” blir ett eget område inom Kultursamverkansmodellen (kulturen inom regionerna/landstingen). Dessa förändringar är bland annat ett resultat av den valkampanj vi gjorde tillsammans inför valet 2014. Nu sätter vi dagordningen för de reformer som vi hoppas på under åren 2018–2022.

Även i år har vi bjudit in andra organisationer till en gemensam valkampanj. På kulturvalet.se har vi lanserat en ny kulturpolitisk valkompass och ett uppprop som riktar sig till den som blir kulturminister efter valet 2018.

Vi behöver din hjälp för att lyckas lyfta bild- och formkonstnärernas villkor under kommande mandatperiod. Skriv under uppropet på kulturvalet.se och skicka en hälsning till den som blir kulturminister efter valet 2018. Alla som laddar upp en bild skapar tillsammans ett porträtt som vi kommer att överlämna till den blivande kulturministern. När vi överlämnar det får vi möjlighet att diskutera utmaningarna för bild- och formkonsten och konstnärerna.

Vi hoppas att den framtida kulturministern – precis som Alice Bah Kuhnke gjort – hänger upp porträttet på kulturdepartementet så att den påminner hen om det kulturpolitiska målet som säger att ”kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling” och vår grundlag (Regeringsformen § 2) som slår fast att den enskildes kulturella välfärd ska vara ett av tre grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

På kulturvalet.se kan du läsa mer om vårt uppprop fyra teman:

- Låt konsten och kulturen genomsyra samhällsutvecklingen.
- Satsa på en levande konstscen över hela landet
- Investera i konstnärlig frihet och kvalitet genom att stärka bild- och formkonstnärernas förutsättningar att verka
- Stimulera marknaden för bild- och formkonst.

Vilka partier står du närmast kulturpolitiskt? På kulturvalet.se finns även årets kulturpolitiska valkompass. Svara på tretton frågor och jämför dina åsikter med rikspartiernas. Bland annat får du reda på vilka sex partier som anser att konstnärer ska få betalt för sin arbetstid när de producerar utställningar som finansieras med offentliga medel.

I slutet av mars är den stora konstnärspolitiska utredningen klar. Den stärker våra möjligheter att flytta fram positionerna för konstnärerna och den samtida bild- och formkonsten. Var med och sätt frågorna på den politiska agendan genom att ställa dig bakom uppropet på kulturvalet.se i dag!

Katarina Jönsson Norling,
konstnär och riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

Sanna Svedestedt Carboo,
konsthantverkare och vice riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

✚ Att kulturminister Alice Bah Kuhnke i sin sista stora budget gjorde stora satsningar på bild- och formkonsten och konstnärerna.

✚ Att Alice Bah Kuhnke ännu inte lyckats åtgärda problemet med konstnärernas låga ersättningar vid utställningar.

JURISTEN SVARAR **Yrkesverksamhet eller hobbyverksamhet, vad är skillnaden?**

Under de senaste åren har jag fått in en del ärenden som rör rätten till avdrag, och klassificeringen av konstnärers verksamheter som näringsverksamhet respektive hobbyverksamhet.

Ordet "hobbyverksamhet" leder inte sällan in diskussionerna på fel spår, då det för många antyder att verksamheten som bedrivs inte är professionell eller saknar hög konstnärlig kvalitet. Vad Skatteverket tittar på i bedömningen om huruvida en verksamhet är att se som hobby- eller näringsverksamhet har inget att göra med kvalitén av konsten som skapas inom verksamheten, utan snarare om verksamheten är att se som självständig, varaktig och om den drivs med vinständamål.

Vid bedömningen av självständighet-

skriteriet tittar Skatteverket ofta på hur relationerna ser ut mellan konstnären och uppdragsgivare. Att kunna fatta beslut om sina uppdrag och förhandla om ersättning är exempel som tyder på självständighet.

Vad gäller kravet om varaktighet tar

Sofie Grettve

Jurist Konstnärernas Riksorganisation

Skatteverket ofta fasta på regelbundenheten i uppdragen du får, och hur inkomsterna ser ut. Har du endast haft några enstaka uppdrag, kan dessa bedömas som tillfälliga tjänsteinkomster. Vinstkravet är, enligt mig, det krav som ofta ställer till det för vår kår, för även om alla önskar att gå med vinst i sina projekt, finns det ju också hos många ett annat kall än just det ekonomiska.

Det man ska komma ihåg här, är att ändå visa på att intentionerna, syftet och målet med den konstnärliga verksamheten är att gå med vinst, och att eventuella svackor inte är ett resultat av avsaknaden av ambitioner att få ökade inkomster utan av en marknad som ofta tar för givet att konstnärer ska arbeta utan ersättning. ●

Är konstnärlig frihet viktigt för dig?

Läs om medlemsförmånerna och sök medlemskap på kro.se!

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 300 yrkesverksamma bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Konstnären Åsa Jungelius, foto: Margareta Bloom Sandebäck

ÄR DU KONSTNÄR OCH BEHÖVER HJÄLP?

Tillfälligt stöd vid sjukdom eller årlig pension från fyllda 65 år

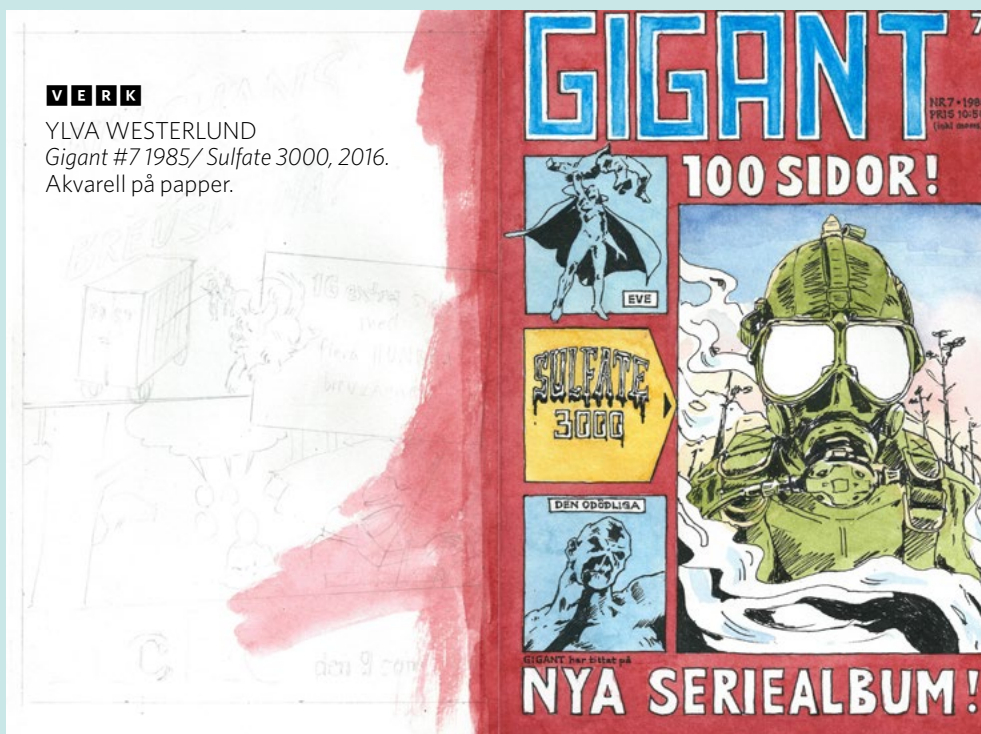

KONSTNÄRERNAS HJÄLPFOND

08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

Konstnärernas Riksorganisation.

VERK

YLVA WESTERLUND
Gigant #7 1985/Sulfate 3000, 2016.
Akvarell på papper.

FOTO: YLVA WESTERLUND

Varmt välkommen till Konstnärernas Riksorganisation, Ylva Westerlund!

TRE FRÅGOR TILL EN AV VÅRA NYASTE MEDLEMMAR.

Hur ser din konstnärliga praktik ut?

– Jag jobbar med teckning och text i installationer, eller i form av publikationer och grafiska noveller. Ibland gör jag även akvareller i naturen. I mina verk kan i de flesta fall tre grundkomponenter spåras, ett exemplar av serietidningen Gigant från 1985, den fabrik och det samhälle som jag växt upp vid samt de lokala förutsättningarna på den plats jag för närvarande verkar på.

Vad skulle främja dina möjligheter att vara konstnärligt yrkesverksam?

– Det politiska är så kom-

plext att jag bara vågar mig på att skissa på några punkter: t.ex. en debatt om hur offentliga gestaltungsprojekt ska kunna bibehålla konstnärlig kvalitet, hur det skulle vara möjligt att skapa billigare bostadskilar in i stadscentrumen, och möjligheterna att anlita konstnärer för kortare uppdrag inom skola, vård med mera.

Vad hoppas du få ut av ditt medlemskap?

– Jag tror på organisering för stöd och styrka inom en yrkesgrupp och där kan Konstnärernas Riksorgani-

sation fungera som en slags fackförening för oss konstnärer. Jag har redan haft tillfälle att få hjälp av KRO:s jurist och tror att jag kan ha nytta av mitt medlemskap i andra lägen också.

Bor: Tensta, Stockholm
Inspireras av: Fågelskådning, framtiden och forskning kring genus och ekologi.

Håll dig uppdaterad om konstpolitiken! Följ Konstnärernas Riksorganisation på Facebook!

Vi ses på Supermarket

I Stockholm arrangerar Konstnärernas Riksorganisation ett World Art Day-firande med konsttårta och konstpolitiska samtal under konstmässan Supermarket fredag den 13 april kl 9–11. Medverkar gör bl a: Jonas Sjöstedt (V), partiledare, Olof Lavesson (M), ordf i riksdagens kulturutskott, Christer Nylander (L), gruppledare för Liberalerna i riksdagen och Anna Söderbäck, direktör för Konstnärsnämnden. Anmälan görs på hemsidan. Gratis för medlemmar i Konstnärernas Riksorganisation! Kom gärna förbi och prata med Konsten att delta och Konstnärernas Riksorganisation i vår monter på Supermarket.

Bli mentor!

Konsten att delta söker nu fler mentorer i Stockholm, Östergötland, Sörmland, Norrbotten, Dalarna, Västra Götaland, Västernorrland, Uppsala och Jönköpings län, till att börja med. Vi arbetar för att resterande regioner/län/landsting ska bli en del av projektet och nätverket. Vill du veta mer, läs mer på kro.se/konstenattdelta.

Vårens kurser

Konstnärernas Riksorganisation får många frågor av våra medlemmar om ekonomi, bokföring, moms, deklaration och företagsform. Därför arrangerar vi en **Grundkurs i ekonomi och företagande för konstnärer** i Umeå den 9 april och i Stockholm den 17 april. Ingen avgift, men föranmälan! Välkommen! Läs mer på kro.se.

Ny manual för att påverka konstpolitiken

Region Jämtland har gjort det. Och även Östersund, Krokoms, Åre, Borås och Uppsala. De har - efter att det har lagts medborgarförslag av Konstnärernas Riksorganisations lokalföreningar i Jämtland-Härjedalen, Sjuhärad och Uppsala - antagit eller förstärkt enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar.

Efter beslutet i Borås ska det årligen satsas tre miljoner på konstnärliga gestaltningar. I Uppsala har man räknat upp budgeten för offentlig konst från 6 till 30 miljoner kr. Flera

andra kommuner håller nu på att ta fram konststrategier och utreder möjligheten att anta enprocentsregeln efter påtryckningar från bl a Konstnärernas Riksorganisation.

Vi frågade Linda Petersson från lokalföreningen Konstnärernas Riksorganisation i Jämtland-Härjedalen om det varit tidskrävande att få igenom medborgarförslagen:

- Vi är ju en ideell styrelse och har bestämt oss för att avgränsa oss till att driva en fråga, och det har faktiskt inte tagit så många timmar då vi återanvänder texter i medborgarförslagen.

För att göra det så enkelt som möjligt har Konstnärernas Riksorganisation tagit fram en ny påverkansmanual med fyra aktiviteter: 1. Bilda en liten konstgrupp med ett par kollegor/vänner. 2. Lägg ett medborgarförslag (finns tre färdiga förslag med tillhörande pressmaterial). 3. Gör en partienkät (förslag på frågor och följebrev finns). 4. Genomför ett panelsamtal (förslag på strategi finns).

Är du ensam på orten? Lägg ett medborgarförslag och gå ut med det i lokalpressen. Du kan också skicka vår kommunmanual "Så kan kommunen kvali-

tetssäkra sin konstpolitik" till kommunens kulturansvariga tjänstemän och politiker.

Är ni en liten grupp med begränsad tid? Satsa på medborgarförslaget och partienkäten som tvingar partierna i kommunen att ta ställning till de konstpolitiska frågorna. På kro.se/metodhandbok finns påverkansmanualen och medborgarförslagen med pressmaterial. Vill du bolla idéer, kontakta mig på pontus@kro.se.

Pontus Björkman, politisk sekreterare på Konstnärernas Riksorganisation

Stockholms konstsalong

Vårvisning i Lavalhallen 7 – 15 April 2018

Öppet 12.00 – 18.00

80 konstnärer ställer ut i Järsla, Nacka

Lavalhallen ligger i AB de Lavals Ångturbiners gamla fabrikslokal endast 8 minuter från Slussen med Saltsjöbanan.

Adress: Gustaf de Lavals Torg 8,
131 59 Nacka

Konstföreningar och press har
möjlighet till VIP visningar
5 och 6 april, 12.00 – 18.00

Anmälan till VIP visning:
info@stockholmskonstsalong.com

Lavalhallens servering
har öppet under utställningen.

www.stockholmskonstsalong.com
info@stockholmskonstsalong.com

Följ oss på Facebook:
StockholmsKonstsalong

Varmt Välkomna!

Stockholms Konstsalong

Gestaltungs- uppdrag

Höglandssjukhuset i Eksjö

Uppdrag 1: Gestaltning till ett stort inglasat förbindelserum mellan två byggnader.

Uppdrag 2: Större gestaltning till nya huvudentrén.

Mer information inom kort på
www.rjl.se/gestaltungsoppdrag eller
www.konstpool.se

 Region
Jönköpings län

Bildupphovsrätt

Bildupphovsrätt företräder nära 100 000 bild- och formkonstnärer i hela världen. Vi skapar avtal för ersättning och ser till att kulturskapare får betalt när deras verk används. Bildupphovsrätt i Sverige drivs utan vinstintresse.

ÅSA BERNDTSSON

Nu krävs politiskt mod

Innan internet fanns hade en bild ett konstnärligt värde och ett ekonomiskt värde. Så är det fortfarande, men det ekonomiska värdet sprids nu på många fler kanaler genom internet och mobiler. Principen för upphovsrätten är att bildskaparen ska ha betalt för varje ny användning. Här måste vi hitta nya modeller som greppar den snabba spridning som bilder har idag. Bildupphovsrätt anser att ett större ansvar ska ligga på de som organiserar bildanvändning, till exempel Google, Facebook och Youtube. Företag som dessa ska teckna licenser med organisationer som Bildupphovsrätt.

Vi kallar Google med flera för nätjättar, de har tillåtits dominera totalt och undgått alla krav från upphovsmannaorganisationer. Kulturskapare har gått miste om stora belopp. Internationellt kallar man det Value Gap (värdegap) och Transfer of Value (värdeförflyttning), vilket är precis vad det handlar om. Nu gäller det att vända pengaströmmen men för det krävs modiga politiker både i Sverige och EU. Bildupphovsrätt vill tillsammans med sina medlemsorganisationer lyfta fram upphovsrättsfrågorna i den kommande valrörelsen. Den nuvarande situationen är djupt orättvis och bildskapare går miste om nya inkomstkällor.

Många undrar om det inte är omöjligt att få koll på allt bildanvändande, hur ska det gå till? Det är inte alls omöjligt. Bildupphovsrätt har de rätta musklerna och ett stort förtroendekapital bland sina medlemmar. Med rätt system och algoritmer kan vi inkassera licensavgifter från alla användare och fördela både bland medlemmar och andra bildskapare. Vi har kommit en bra bit på väg redan, det är de ovilliga nätjättarna som är problemet. Många andra bildanvändare har vi avtal med, det är många museer, kommuner och skolor som betalar för sig vilket gör det ännu mera skevt att företag i världsklass inte gör det.

Upphovsrätten följer konstnären och inte verket. Denna rätt är otroligt viktig för konstnärens ekonomiska framtid och måste respekteras även av jättar som Google och Facebook. Låt oss fortsätta jobba för att detta ska bli verklighet, det som är alla konstnärers rätt och framtid.

Åsa Berndtsson
Ordförande

Vårens utbetalningar

Mars: reproduktion
Mars: följerätt
Maj: SVT/UR

Såg du ditt verk på tv?

Tv-bolagen använder ofta upphovsrättsskyddade verk i sina program. Du kan ha rätt till ersättning för det. Det skiljer sig dock lite mellan bolagen hur de väljer att hantera bildrättigheter. SVT/UR har valt att skaffa en licens hos Bildupphovsrätt som innebär att de får visa massor av konst mot en årsavgift. De rapporterar in vilka verk som använts och Bildupphovsrätt betalar ut ersättning till upphovspersonerna.

Ellinor Perlefelt

Verk som ersätts: Teckning, fotografi, konstverk, konsthantverk, brukskonst

Ersätts inte: Videokonst, animationer, infografik, verk du gör på uppdrag av tv-bolaget

Meddela oss

Skicka in dina nya uppgifter när du flyttar, byter bankkonto och/eller byter e-post så att du inte missar utbetalningar eller annan bra information.

Vill du synas på vår webbplats?

Vi vill visa för allmänheten vem upphovsrätten finns till för. Därför söker vi bilder på konstnärer i arbete. Du som vill vara med, hör gärna av dig till bildupphovsratt@bildupphovsratt.se

ILLUSTRATION: MARKUS EDIN

IB WAHLSTRÖM KONSTNÄRSMATERIAL

ibwahlstrom.se

NU

SÖKER VI LÄRARE I

- Textil tryck
- Keramik
- Trä och metall
- Metallformgivning

Läs mer på
nyckelviksskolan.se
Sista dag för ansökan
tis 3 april kl 23.59

KONST KONSTHANTVERK
ARKITEKTUR OCH DESIGN
NYCKELVIKSSKOLAN

Nu fördelar vi Wikimedia-pengarna

Wikimedia har betalat in vad de är skyldiga för den bilddata de publicerade 2014 utan att söka tillstånd. Efter en lång rättslig process som Bildupphovsrätt vann på alla punkter stod det i juli klart att konstnärernas upphovsrätt gäller fullt ut på nätet. Nu är fakturan betald

och ersättning kan fördelas till berörda konstnärer. Ersättningen är retroaktiv och gäller endast för de verk som publicerades innan Wikimedia valde att stänga ned webbplatsen där bilderna fanns. Pengarna betalas ut i mars.

Ellinor Perlefeldt

Bildupphovsrätt godkända av PRV

Under 2017 trädde den nya lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt i kraft. Lagen syftar till att skydda rättighetshavarnas intressen och innehåller ett omfattande regelverk för Bildupphovsrätt att följa, både när det gäller medlemmarnas inflytande och hur insamlad ersättning ska hanteras. Bildupphovsrätt är registrerad kollektiv

förvaltningsorganisation och kommer årligen att rapportera till Patent- och registreringsverket, PRV, som är ansvarig tillsynsmyndighet. För att öka tillgängligheten för medlemmar arbetar Bildupphovsrätt nu med att förbättra och redovisa mer information på bildupphovsratt.se

Ellinor Perlefeldt

”Välkommen till en magisk kostrunda på Gotland!”

110 Konstnärer, Konsthantverkare och Kreatörer öppnar sina ateljéer 10-13 maj. Kartor och presentationer hittar du på www.oppna-ateljeer.se

KONSTNÄRSNÄMNDEN

VÅRENS UTLYSNINGAR

RESIDENS I STOCKHOLM

Sista ansökningsdag 18 april

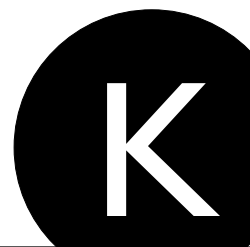
INTERNATIONELLT KULTURUTBYTE OCH RESEBIDRAG

Sista ansökningsdag 23 april

ARBETS- OCH LÅNGTIDSSTIPENDIUM

Sista ansökningsdag 3 maj

Ansökan sker via
Konstnärsnämndens e-tjänst
www.konstnarsnamnden.se

Kreativma

KONSTNÄRSMATERIAL SEDAN 1940

Vårens
Lördagsvisningar

24/3 Brush Lettering

Rim Jawad

7/4 Teckning

Stef Gaines

**21/4 Skapa med
akrylplast**

Per-Olof Ekstrand

**Visningarna pågår
mellan kl. 11.00 och 15.00**

Vi reserverar oss för eventuella
ändringar. **Tips!** Notera dagarna
i din kalender så missar du inte
någon visning.

Kungsgatan 58, Stockholm

Öppettider: Vardagar 10–19,
lördagar 10–17, söndagar 12–16

GUSTAV III:S
ANTIKMUSEUM

*Den
tänkande
handen*

VÅRUTSTÄLLNING

21 april – 24 juni 2018

H.M. KONUNGENS
STIPENDIETÄVLING
FÖR UNGA TECKNARE

Nominerade bidrag visas på Kungliga Slottet
Tider och öppettidgar se www.kungligaslotten.se